

38
12.06.2024

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»**

ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ ТА СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ

**КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ, БІЗНЕСУ ТА МАРКЕТИНГОВИХ
ТЕХНОЛОГІЙ**

ТАРАБАН Наталія Юріївна
(студентка групи ПВ-5)

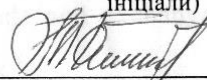
БАКАЛАВРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**МЕХАНІЗМ КРЕДИТУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА**

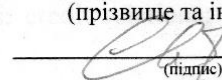
(представлена на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»
галузі знань 07«Управління та адміністрування» спеціальності
076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»)

Допущено до захисту
протокол № 5
від 03.06.2024
зав. кафедри менеджменту,
бізнесу та маркетингових технологій
д.е.н., проф. Осталчук Т.П.

Керівник роботи:
Ст. викл. Біляк Т.О.
(наукове звання, прізвище та
ініціали)

(підпис)

Рецензент
к.е.н., доц. Світличин І.І.
(прізвище та ініціали)

(підпис)

Житомир, 2024

Анотація

Тарабан Н.Ю. Механізм кредитування господарської діяльності підприємства. Рукопис.

Бакалаврська кваліфікаційна робота представлена на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр», галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність». Державний університет «Житомирська політехніка», Житомир, 2024.

У бакалаврській кваліфікаційній роботі розглядається механізм кредитування господарської діяльності підприємства та шляхи його забезпечення.

Ключові слова: кредитний механізм; кредитний процес; кредитні відносини; банківський кредит; кредитоспроможність, грант.

Annotation

Taraban N. The mechanism of crediting the economic activity of the enterprise. Manuscript.

The bachelor's qualification work is presented for obtaining the degree of higher education «bachelor», field of knowledge 07 «Management and administration» specialty 076 «Entrepreneurship, trade and exchange activity». Zhytomyr Polytechnic State University, Zhytomyr, 2024.

The bachelor's qualification work examines the mechanism of crediting the economic activity of the enterprise and ways of ensuring it.

Keywords: credit mechanism; credit process; credit relations; bank credit; creditworthiness, grant.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МЕХАНІЗМУ КРЕДИТУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	6
1.1. Сутність поняття кредитування господарської діяльності підприємства.....	6
1.2. Економічний механізм кредитування господарської діяльності підприємства.....	18
1.3. Методологічні аспекти визначення кредитоспроможності підприємства.....	27
1.4. Нормативно-правове та інформаційне забезпечення відносин у сфері кредитування господарської діяльності підприємства	37
Висновки до розділу 1	43
РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА СТАНУ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ КРЕДИТУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «СІГНЕТ-ЦЕНТР»	46
2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства.....	46
2.2. Діагностика фінансово-економічного стану ТОВ «Сігнет-Центр»	55
2.3. Механізм кредитування господарської діяльності ТОВ «Сігнет- Центр»	65
2.4. Напрями застосування нетрадиційних методів кредитування господарської діяльності ТОВ «Сігнет-Центр»	77
Висновки до розділу 2	91
ВИСНОВКИ.....	93
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	97
ДОДАТКИ.....	104

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Дана проблематика обумовлена необхідністю ефективного управління фінансовими ресурсами для забезпечення стабільного розвитку бізнесу. У сучасних умовах господарювання кредит є одним із основних джерел фінансування, що дозволяє підприємствам підтримувати ліквідність, інвестувати в розвиток і впроваджувати нові технології. Дослідження механізму кредитування допомагає виявити оптимальні підходи до залучення та використання кредитних ресурсів, забезпечити мінімізацію ризиків і підвищити ефективність фінансового менеджменту. Враховуючи постійні зміни в економічному середовищі та регуляторних умовах, тема є надзвичайно актуальною для підприємств, які прагнуть зберігати конкурентоспроможність і стабільність. Внаслідок динамічного розвитку ринкових відносин в економічній теорії як серед вітчизняних, так і зарубіжних науковців досі ведуться дискусії щодо сутності механізму кредитування та його впливу на систему кредитування суб'єктів господарювання, внаслідок чого виникає нагальна потреба в його дослідженні. Не дивлячись на те, що різним аспектам ролі кредитного механізму в системі кредитування присвячені багаточисельні дослідження вітчизняних і зарубіжних учених та практиків, теоретична база з цієї проблеми не повною мірою досліджена.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних та практичних питань ролі кредитного механізму в системі кредитування суб'єктів господарювання присвятили свої наукові праці Дем'яненко М.Я., Федосов В.М., Опарін В.М., Непочатенко О.О., Огородник С.Я., Лаврушина О.І., Рибин В.І., Гуцал І.Г. та інші.

Зазначене обумовило вибір теми, постановку мети та завдань бакалаврської кваліфікаційної роботи. Обрана тема повністю відповідає проблемам наряду підготовки за спеціальністю 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність».

Метою бакалаврської кваліфікаційної роботи є узагальнення та подальший розвиток теоретико-методичних засад управління механізмом кредитування господарської діяльності підприємства, а також визначення нестандартних шляхів фінансування господарської діяльності ТОВ «Сігнет-Центр».

Поставлена мета обумовила вирішення наступних **завдань**:

- визначити економічну сутність поняття кредитування господарської діяльності підприємства;
- дослідити економічний механізм кредитування господарської діяльності підприємства;
- обґрунтувати методологічні аспекти визначення кредитоспроможності підприємства;
- проаналізувати нормативно-правове та інформаційне забезпечення відносин у сфері кредитування господарської діяльності підприємства;
- надати організаційно-економічну характеристику підприємства;
- провести діагностику фінансово-економічного стану ТОВ «Сігнет-Центр»;
- проаналізувати механізм кредитування господарської діяльності ТОВ «Сігнет-Центр»;
- визначити напрями застосування нетрадиційних методів кредитування господарської діяльності ТОВ «Сігнет-Центр».

Об’єктом дослідження у бакалаврській кваліфікаційній роботі виступає механізм кредитування господарської діяльності підприємства, **предметом** – теоретичні, методичні та прикладні засади покращення механізму кредитування господарської діяльності підприємства господарської діяльності підприємства.

Методи дослідження. У процесі дослідження використовувалися наступні методи: логічного аналізу (при уточненні й упорядкуванні термінології в понятійному апараті кредиту, кредитування, оцінки кредитоспроможності суб’єктів підприємництва); групування й

статистичного аналізу (при аналізі загальних тенденцій фінансово-господарської діяльності ТОВ «Сігнет-Центр»); вертикальний, горизонтальний аналіз та аналіз коефіцієнтів. Для здійснення розрахунків та оформлення графічних зображень було використано MS «Excel»

Інформаційною базою дослідження виступили наукові фахові, навчальні та методичні публікації провідних вітчизняних та зарубіжних вчених, чинне законодавство України, дані фінансової та управлінської звітності ТОВ «Сігнет-Центр».

Практичне значення одержаних результатів полягає у обґрунтуванні напрямів застосування нетрадиційних методів кредитування господарської діяльності підприємства. Визначено економічний ефект від реалізації запропонованих заходів.

Структура та обсяг бакалаврської кваліфікаційної роботи. Бакалаврська кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел, додатків. Основний зміст роботи викладено на 100 сторінках друкованого тексту. Робота містить 25 таблиць та 5 рисунків. Список використаних джерел налічує 60 найменувань. Робота містить 4 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МЕХАНІЗМУ КРЕДИТУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність поняття кредитування господарської діяльності підприємства

Складові системи промислово-фінансового капіталу – це інтегровані форми промислового і фінансового капіталу, кожен з яких можна розглядати як самостійні підсистеми, у свою чергу складаються з більш простих елементів: промисловий капітал - грошового, продуктивного, товарного капіталу, а фінансовий - з банківського, страхового, пенсійного і т.д. [4, с. 13].

Так, капітал, вкладений у виробництво, розпочинає свій рух з авансування господарюючим суб'єктом певної суми грошей у засоби і предмети праці, які використовуються з метою виробництва певних товарів. На першій стадії відбувається перехід зі сфери обігу в сферу виробництва, і авансована вартість з грошової переходить у продуктивну. На другій стадії кругообігу відбувається передача у виробництво куплених матеріальних цінностей, з'єднання засобів і предметів праці з робочою силою і створення нового продукту, що увібрав в себе перенесену і знову створену вартість. При цьому авансована вартість знову змінює свою форму: із продуктивної вона переходить у товарну. Третя стадія кругообігу полягає в реалізації виготовленої продукції та отримання грошових коштів. На цій стадії капітал переходить зі стадії виробництва в стадію обороту і знову приймає форму грошових коштів. Авансовані кошти відновлюються за рахунок виторгу, що надійшов від реалізації продукції. Грошова форма, яку приймає капітал на завершальній стадії кругообігу, одночасно є і початковою стадією обороту промислового капіталу [4, с. 13].

Оскільки основні засоби і фонди обігу в процесі кругообігу змінюють свою форму, то поки товарна форма не зміниться на грошову, підприємства не зможуть проводити закупівлю матеріальних цінностей і продовжувати процес виробництва. Тому для розвитку виробничої діяльності підприємству необхідне використання кредиту зі сторони банку. Функціонуючи у сфері обігу, кредит забезпечує заміну виробничих фондів і фондів обігу, тим самим впливаючи на здійснення процесів розширеного виробництва.

На теперішній час основною задачею підприємства має стати оздоровлення фінансового стану, насамперед за рахунок банківського кредитування. Банківське кредитування виступатиме як основна форма кредиту, при якій грошові кошти надаються банком у тимчасове користування підприємству [6, с. 11].

Банківське кредитування здійснюється відповідно до принципів строковості, цільового характеру; забезпеченої оплати. Гранична строковість означає, що позика повинна бути повернена підприємством у попередньо встановлений строк, а економічною основою строковості є тривалість кругообігу оборотних виробничих фондів і фондів обігу. Цільовий характер кредитування передбачає вкладення позичених коштів у конкретні господарські процеси, які протікають у середині цільової промислово-фінансової групи. Це дозволяє банку прийняти більш ефективне рішення про можливість і необхідність надання позик, що, у свою чергу, служить певною гарантією забезпечення їх повернення [8].

Принцип забезпеченості кредитів має за мету захист інтересів банку і недопускання збитків від неповернення боргу внаслідок неплатоспроможності позичальника. У ролі носіїв гарантії повернення кредиту виступають різні види майна позичальника. Банки ж можуть надавати і не забезпечені майном кредити – банківські позики. Однак ці кредити мають достатньо обмежене застосування пов'язане з достатньо великим ризиком. Видаючи кредити, банки вимагають не тільки їх

повернення у встановлений строк, а й сплати проценту за користування ними [9].

У сучасній економічній науці сутності категорії «кредит» приділяється багато уваги, хоча і вітчизняні, і зарубіжні фахівці не мають спільних поглядів щодо усвідомлення й трактування цієї достатньо складної економічної категорії. Підкреслимо, що більшість фахівців акцентують увагу на тому, що: «Кредит – це позика у грошовій або натуральній формі, яка надається однією особою іншим на умовах повернення, строковості та зі сплатою відсотків за користування» [35]. В Економічному словнику це поняття подається як: «Позичка на певний строк у грошовій або товарній формі з умовою повернення, як правило, з оплатою процента». У Банківській енциклопедії кредит презентується як економічні відносини, що виникають між кредитором і позичальником з приводу одержання останнім позички в грошовій або товарній формі на умовах повернення в певний строк і, звичайно, із сплатою відсотка [35].

В деяких наукових працях достатньо часто виокремлюються авторські спроби окремих вчених наводити визначення кредиту через різні форми суспільних відносин, трактувати поняття «кредит» як економічну категорію, як фінансову послугу, як економічні відносини, як рух вартості (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Систематизація теоретичних підходів до визначення категорії «кредит»

Автор	Сутність терміну
1	2
Кредит як вид суспільних відносин	
А.М. Поддєрьогін [40]	Кредит – це економічні відносини, які виникають між різними суб'єктами у зв'язку із передаванням один одному в тимчасове користування вільних грошових коштів на основі зворотності, платності й добровільності
Семенча І.Є., Ковальов Н.Д. [51]	Кредит – це такі відносини, які виникають між економічними суб'єктами у зв'язку з передачею один одному в тимчасове користування вільних грошових коштів
Кредит як економічна категорія	
С. С. Кисіль [19]	Кредит виступає формою руху позикового капіталу, а останній виражає економічні відносини між кредитором та позичальником, які виникають в момент одержання позички, користування нею та її повернення

С. М. Ксьондз [31]	Кредит – це економічна категорія, яка пояснює генерування тимчасово вільних грошових коштів бюджету, централізованих державних позабюджетних фондів, господарюючих суб'єктів і населення для майбутньої їх видачі позичальникам на умовах повернення, строковості, платності, реального забезпечення і цільового використання
Кредит як економічні відносини	
С.В. Тютюнник [65]	Кредит – це економічні відносини між підприємствами, населенням, державою з приводу перерозподілу вартості на засадах повернення, строковості та платності

Продовження табл. 1.1

1	2
С. М. Халатур [57]	Кредит – це економічні відносини між суб'єктами ринку на предмет перерозподілу вартості на засадах поверненості, платності та строковості
Кредит як фінансова послуга	
О.Г. Малій [35]	Кредит – це отримання грошових коштів чи товарів (робіт, послуг) на засадах подальшого повернення цих коштів або сплати наданих товарів (робіт, послуг) у визначений строк, включаючи сплату процентів за їх використання
О.О. Середа [52]	Кредит – це інструмент передачі у тимчасове користування фінансових ресурсів у грошовій або грошово-натуральній формі на умовах платності, строковості, повернення
Кредит як рух вартості	
З.М. Криховецька, Н.М. Калимун [30]	Кредит – це відносини між кредитором та позичальником, що показують зворотній рух вартості, який виражається в єдності всіх різноманітних та суперечливих форм прояву цих відносин
Б.П. Луців [12]	Кредит – це економічні відносини з приводу перерозподілу суб'єктами ринку вартості на засадах платності, повернення та строковості

Отже, після розгляду різних трактувань кредиту, можна говорити про неоднозначне визначення цього поняття в сучасній фаховій літературі. Водночас, нам видається, що кредит необхідно розглядати скоріше як систему організаційно-економічних відносин на практиці між кредитором та позичальником, які юридично закріплені в кредитному договорі, і це саме відносини з приводу надання коштів у тимчасове користування на умовах цільового використання, платності, строковості, забезпеченості й повернення. Таким чином, розглянувши теоретичне розуміння кредиту, узагальнено подано концептуальне бачення кредиту як економічної категорії (рис. 1.1).

Розподіл кредиту за видами та формами є дуже широким, при цьому кожен з видів кредиту визначається спільною сутнісною основою.

Найпоширенішим різновидом кредиту виступає банківський кредит. Водночас, з приводу визначення його сутності в спеціальній літературі також ведуться дискусії. Багато фахівців ототожнюють банківський кредит з тими цінностями, що передаються від кредитора до позичальника або з наданням цих цінностей. Наприклад, І.П. Васильчук під банківським кредитом має на увазі: «...грошові кошти, які надаються банком у позику клієнту для цільового використання на встановлений термін за відповідну плату» [4].

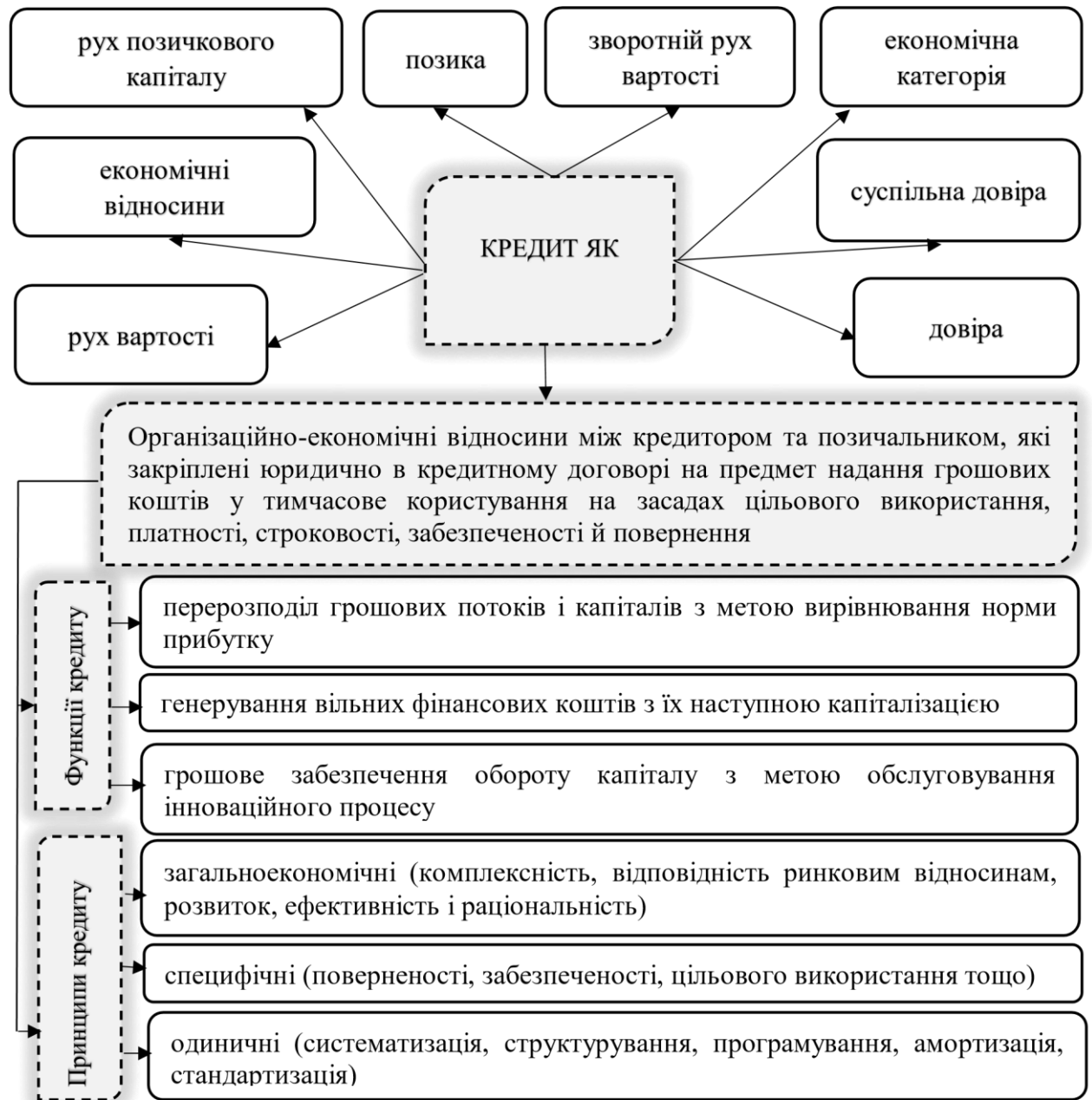

Рис. 1.1. Сутність кредиту як економічної категорії

Джерело: [5]

Ю.М. Галіцейська банківський кредит трактує як: «....суму тимчасово вільних грошових коштів банку, яку він надає чи зобов'язується надати позичальнику у користування на умовах належного забезпечення, повернення у визначений строк, оплати та цільового характеру» [8]. Наведені автори наголошують на принципах цільового використання, платності, строковості, забезпечення, вони ототожнюють кредит з грошовими коштами, а власне самі відносини між банком-кредитором і позичальником не беруться до уваги.

Окремі фахівці банківський кредит розглядають як:

- форму фінансового кредиту, який банківська установа надає своєму позичальнику на визначений термін на умовах повернення й платності [9];
- форму кредиту, за якою грошові ресурси надаються в позику банками [11];
- основну форму боргових відносин між банком, що є кредитором і клієнтами-позичальниками [12].

Тобто, по суті, можемо зробити висновки, що всі автори роблять акцент на тому, що кредитором виступає саме банк.

В умовах ринкових відносин процент є об'єктивним супутником кредиту, складовою ланкою позикової операції, оскільки позикова операція – це акт комерційного продажу на певний строк грошових виплат.

Довгострокові проектні кредити є найбільш ризикованими кредитами або кредитами на фінансування поповнення основного капіталу, яке в майбутньому забезпечить надходження готівки. Проектні кредити нерідко надаються кількома компаніями, які спільно реалізують проект, або кількома кредиторами, якщо проекти значні за розміром і мають чимало ризиків. Проектні кредити можуть надаватися:

- без права регресу на позичальника;
- з частковим регресом на позичальника;
- з повним регресом на позичальника;
- на консорціальних засадах.

Регрес – це право кредитора пред'являти фінансові вимоги до позичальника. Воно робить неможливим припинення інвестиційного проекту, а також регламентує відносини суб'єктів інвестиційного процесу. Збільшення (посилення) регресу призводить до погіршення коефіцієнта боргу, його покриття і відповідно до зменшення забезпеченості боргу. Посилення регресу підвищує інвестиційні ризики з боку позичальника і відповідно зменшує вартість позики [16].

Кредитування без регресу на позичальника зумовлює покладення всієї відповідальності за реалізацію проекту на фінансово-кредитну організацію. Банк бере на себе всі інвестиційні ризики та відмовляється від будь-яких зворотних вимог (регресу) з приводу розподілу відповідальності. Така модель кредитування є надто дорогою і тому рідко зустрічається на практиці.

Кредитування з частковим регресом на позичальника зумовлює паритетний розподіл ризиків між учасниками проекту. Всі учасники беруть на себе відповідальність за ризики, які виникають у результаті їх діяльності: замовники – за виділення ділянки під будівництво, вчасне надання проектно-кошторисної документації, деяких видів обладнання та матеріалів; підрядники – за вчасне введення об'єкта в експлуатацію з відповідною якістю, за дотримання кошторису; постачальники обладнання – за своєчасність, якість та комплектність поставок; кредитори – за вчасність надання фінансових ресурсів, дотримання платіжної та розрахункової дисципліни. Комерційні зобов'язання, які сторони беруть на себе, підтверджуються відповідними договорами та контрактами. Вартість цього типу фінансування є відносно невеликою, чим можна пояснити його широке розповсюдження. За певних умов таке фінансування здійснюється поза балансом діючого підприємства позичальника, проте частіше позичальник гарантує свої обов'язки часткою активів.

Кредитування з повним регресом на позичальника дозволяє оформити фінансування у найбільш короткі строки. Цей тип фінансування застосовується для проектів, які мають державне значення, здійснюються під

його гарантію або за його підтримкою. Реалізуючи такі проекти, позичальник, крім потоків готівки, використовує інші джерела для погашення боргу. Слід зазначити, що цей тип фінансування найбільш прийнятний для економіки України, яка має гостру необхідність в активізації інвестиційної діяльності. Тому міжнародні фінансово-кредитні організації сьогодні віддають перевагу саме цьому виду кредитування [17].

Кредитування на консорційних засадах здійснюється за схемою: «створюй – володій – експлуатуй». Така схема припускає згоду між учасниками проекту щодо утворення (будівництва) підприємства, його акціонування або корпоратизації та експлуатації власником на пайових умовах. Звичайно на умовах консорціуму банк або кілька банків конвертують боргові зобов'язання в акції позичальника. Власниками проекту стають також підрядники, страхові компанії тощо. Банківський консорціум надає інвестиційний кредит позичальнику в такі способи: шляхом акумулювання кредитних ресурсів у визначеному банку з подальшим наданням кредитів суб'єктам господарської діяльності; шляхом гарантування загальної суми кредиту провідним банком або групою банків, при цьому кредитування здійснюється залежно від потреби у кредиті; шляхом зміни гарантованих банками-учасниками квот кредитних ресурсів за рахунок залучення інших банків для участі в консорціумній операції [18].

Кредитний договір є основою взаємовідносин підприємства і банку. Він повинен забезпечувати проведення єдиної грошово-кредитної політики з диференційованим, індивідуальним підходом до кредитного обслуговування кожного позичальника. Це здійснюється через встановлення загальних і особливих умов кредитування; підтримування рівноправних відносин підприємства і банку; раціональне співвідношення зобов'язань учасників договору, мір їхньої відповідальності, а також платоспроможності банку і кредитоспроможності позичальника.

Заклучення кредитних договорів будується на підставі результатів аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства, перспектив

виробничого і соціального розвитку позичальника і операцій кредитора (банку). Насамперед увага приділяється формуванню ресурсів, відображенню всього комплексу кредитних відносин між сторонами.

Прискорення і неперервність процесу виробництва на рівні підприємства досягається за рахунок швидшого впровадження в господарський обіг тимчасово вільних коштів. Кредит розв'язує протиріччя між постійним утворенням грошових резервів, які осідають у процесі кругообігу засобів у підприємств і необхідністю їх повторного використання на потреби розширеного відтворення. Подолання цього протиріччя за допомогою банку забезпечує неперервний процес кругообігу. Проте кредит не може подолати рамки часу кругообігу фондів, які зумовлені природними чинниками. Час обігу фондів при цьому залишається незмінним, незалежно від того, використовує позичальник кредит чи ні. Позитивний ефект від використання кредиту проявляється у створенні передумов для прискореного кругообігу засобів на підприємстві [18].

Фінансовий капітал як підсистема більш складної системи повинен знаходитися в певному співвідношенні з промисловим капіталом, тому що його основною функцією є організація та обслуговування грошового обігу у виробничих галузях, причому не стільки з метою отримання максимального прибутку, скільки з метою вишукування внутрішніх резервів для забезпечення безперервності відтворювальних процесів замкнутої господарської структури промислово-фінансової групи. Зрозуміло, що основою фінансового капіталу виступає банківський капітал. Разом з тим, залишається недооціненим (принаймні в Україні) роль факторингових та лізингових організацій у реалізації зазначених завдань підприємства.

Кредитні відносини виникають тільки між кредитоспроможними підприємствами, а рух кредиту засновано на завершенні кругообігу фондів і вивільнених коштів, які є джерелом погашення позик і сплати процентів банку. Якщо в процесі кредитування порушуються умови кредитного договору, то банк встановлює диференційований режим, який припускає

вилучення підвищених процентів за затримання повернення позики, а також зниження або підвищення процентних ставок залежно від виконання господарської програми. Такий механізм позитивно впливає на прискорення обігу основних і оборотних фондів підприємства.

В умовах науково-технічного прогресу кредит сприяє економії часу, створює умови для додаткових капіталовкладень і збільшує обсяги обігових засобів, коли власних коштів підприємству для цього недостатньо. Це важливо саме на початковій стадії функціонування підприємства. Можливість користування власними майбутніми накопиченнями дозволяє підприємствам ефективніше і в найбільш відповідні строки здійснювати технічний розвиток та інвестиційні процеси [19].

Особливу роль грає кредит у формуванні обігових коштів підприємства, оскільки він є єдиним джерелом регулювання загальної суми наявних коштів і визначає потреби в них. Власні потреби в обігових коштах підприємство забезпечує за рахунок власного капіталу і прибутку, що одержується, а коли його недостатньо – за допомогою короткострокового кредиту банку, беручи участь у формуванні обігових засобів, кредит одночасно виступає чинником економії надлишків обігу, допомагає досягти їх раціональної організації.

Так, без кредиту частина оплати рахунків за імпорт не могло би відбутися в строк, оскільки підприємству може бракувати власних коштів. У цьому випадку додаткова потреба підприємства у коштах буде покриватися за рахунок банківського кредиту.

Підвищується значення кредиту також для впровадження нових досягнень науки і техніки. Цьому сприяє кредитування окремих заходів, які передбачається здійснювати промислово-фінансовою групою: забезпечувати освоєння як принципово нової техніки і технології, так і кредитування проекту підприємства цілком, оскільки основними цілями створення підприємства є залучення сучасної техніки і технології для підвищення технічного рівня виробництва, надбання навичок у галузі ефективних методів

управління виробництвом, випуску високоякісної і конкурентоспроможної продукції на світовому ринку. Значна роль має також належати кредитам в іноземній валюті, які надаються підприємству банком на придбання імпортової сировини, матеріалів, комплектуючих виробів, машин та обладнання [35].

Процес кредитування підприємств пов'язаний з дією багатьох невизначених чинників, які спричиняють ризикові ситуації, що здатні викликати непогашення позик у встановлені строки. У кожному конкретному випадку банк має виявляти і оцінювати поєднані з кредитною угодою ризики, визначаючи сумісно з позичальником шляхи їх локалізації, розмір і форми необхідного фінансування [51].

Звичайно, що в умовах ринку частіше виникають різного роду невизначеності майбутніх технічних і ринкових умов. Ці невизначеності можна враховувати достатньо повно на підставі аналізу сфери діяльності підприємства або банку. Наприклад, як відомо, будь-яке планування містить, з одного боку, оцінку деяких конкретних елементів майбутніх витрат, які тісно пов'язані з конкретними поточними витратами. З другого боку, при плануванні формується загальне уявлення про величину майбутніх коштів, які мають відношення до визначення сукупного обсягу поточних витрат.

При утворенні підприємства або вступі до неї на визначений період, потоки доходів, витрат і кредитів будуть вичерпані повністю через цей період. Якщо протягом періоду підприємство або ж підприємець планує бути кредитором, то може розраховувати, що до кінця визначеного періоду в результаті кредитування вони одержать капітальну суму, наприклад у цінних паперах, яку можна використати для поповнення власних коштів у майбутньому. Чим більше коштів буде витрачено, тим менша буде капітальна сума [54].

Таким чином, на визначений період існує реальний вибір між витратами і відповідною капітальною сумою з кінці періоду. Цей вибір аналогічний вибору між витратами в один момент часу і витратами в інший.

При існуванні підприємства і рівнозначності партнерства в ній допустимо об'єднати капітальну суму з витратами не тільки останнього часового відрізка, а й у будь-який період часу з можливістю одержання кредиту в наступний період, що неможливо було б допускати при звичайному підході до отримання кредиту.

Результати теоретичних досліджень свідчать, що за сучасних умов не повною мірою досліджені питання щодо сутності кредитних стосунків. Це не дає змоги визначити теоретичну сутність механізму кредитування. Це проявляється в тому, що до цих пір теоретично не встановлено межі покриття кредитом потреби у фінансових ресурсах для забезпечення безперервності процесу виробництва.

З огляду на те, що кредит є самостійною економічною категорією шерега дослідників досліджує теоретичне обґрунтування механізму кредитування як складової цілісної кредитної системи, сформованої за різних економічних формацій.

Чисельні дослідження теорії кредиту підкреслюють цю економічну категорію як самостійну. Таку позицію підтримує переважна більшість дослідників теорії кредиту, зокрема Гладких Д.М., при цьому ним виокремлюється специфічна властивість кредиту, що полягає в його поверненні. Факт повернення кредиту є основною і суттєвою відмінністю, що виокремлює його від категорії «фінанси» [9].

Отже, як видно з проведеного дослідження, кредит розв'язує протиріччя між постійним утворенням грошових резервів, які осідають у процесі кругообігу засобів у підприємств і необхідністю їх повторного використання на потреби розширеного відтворення. Подолання цього протиріччя за допомогою банку забезпечує неперервний процес кругообігу. Проте кредит не може подолати рамки часу кругообігу фондів, які зумовлені природними чинниками. Час обігу фондів при цьому залишається незмінним, незалежно від того, використовує позичальник кредит чи ні. Без кредиту частина оплати рахунків за імпорт не могло би відбутися в строк, оскільки

підприємству може бракувати власних коштів. У цьому випадку додаткова потреба підприємства у коштах буде покриватися за рахунок банківського кредиту. Позитивний ефект від використання кредиту проявляється у створенні передумов для прискореного кругообігу засобів у промислово-фінансовій групі. Зрозуміло, що основою фінансового капіталу виступає банківський капітал. Разом з тим, залишається недооціненим (принаймні в Україні) роль факторингових та лізингових організацій у реалізації зазначених завдань.

З огляду на сучасні ринкові відносини кредит є базисним поняттям і визначає економічну основу механізму кредитування поряд із способами, формами і методами організації кредитних відносин. В основі кредитних відносин лежить сутність кредиту, яка розкривається через його функції. Таким чином, механізм кредитування призначений забезпечити практичну реалізацію функцій кредиту. З огляду на те, що кредит є самостійною категорією і не входить до категорії фінансів з цієї позиції варто розглядати сутність механізму кредитування.

1.2. Економічний механізм кредитування господарської діяльності підприємства

Не дивлячись на давність економічної категорії механізму кредитування досі існує багато поглядів з різним змістом на його визначення. Наслідком такого стану є розбіжності при визначенні впливу макроекономічних і мікроекономічних чинників на стан кредитування суб'єктів господарювання.

Досліджуючи теоретичне обґрунтування сутності механізму кредитування окремі автори вважають, що кредитний механізм є невід'ємною складовою фінансового механізму, інші навпаки - надають кредитному механізму статусу виокремленої економічної категорії.

В економічній літературі досить широко досліджено питання про суть, роль, принципи функціонування та напрями впливу фінансово-кредитного механізму на економіку країни. І.М. Зеліско визначено фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки як «сукупність методів і форм, інструментів та важелів із відповідним регулюванням і забезпеченням їхнього впливу на інноваційний розвиток усіх сфер національної економіки» [15].

В.П. Ільчук, Т.О. Шпомер розглядають фінансово-кредитний механізм як сукупність «взаємопов'язаних і взаємодіючих методів та об'єднаних за цільовою спрямованістю елементів», він «динамічно розвивається під дією специфічних факторів; комплексне призначення ... полягає у виконанні завдань, визначених економічною стратегією; основне призначення структурних елементів ... це формування, розподіл та використання фінансових ресурсів із метою забезпечення різноманітних потреб держави, суб'єктів господарювання та населення» [16].

Докладно розглянуто сутність поняття «фінансово-кредитний механізм корпорації» у контексті сучасної теорії фірми у працях І.П. Васильчук. Вона доводить необхідність розгляду фінансово-кредитного механізму корпорації як систему «організації фінансової діяльності з формування і розподілу фінансового капіталу, що складається з інструментів, форм і методів організації фінансових відносин за допомогою відповідного забезпечення, регулювання і важелів впливу на соціально-економічний розвиток корпорації з метою створення вартості в коротко-, середньо- та довгостроковому періодах» [4]. Підсумовуючи викладене, можемо стверджувати про складну природу фінансово-кредитного механізму, цілісність якого виявляється лише за взаємодії її елементів.

Фінансово-кредитне забезпечення підприємств охоплює комплекс відносин, пов'язаних із формуванням капіталу підприємств: власний капітал підприємств, державні джерела фінансування, комерційне кредитування, податкові та митні пільги. Кредитний складник забезпечення розвитку

підприємств віддзеркалює сукупність відносин щодо залучення фінансових ресурсів на ринку позикового капіталу за принципами платності та поворотності. Для управління фінансово-кредитним забезпеченням підприємств необхідно розробити відповідний механізм, який опосередковує виконання управлінських функцій щодо формування капіталу і спроможний впливати на вартість підприємств із метою її відтворення. Концептуальний підхід до механізму фінансово-кредитного забезпечення підприємств наведено в табл. 1.2.

Під механізмом фінансово-кредитного забезпечення підприємств будемо розуміти сукупність форм і методів організації фінансових відносин, інструментів та важелів, узгоджена взаємодія яких забезпечує вплив на розвиток підприємств із метою створення вартості в довгостроковому періоді. Механізм фінансово-кредитного забезпечення підприємств виконує визначені загальні й специфічні функції, ураховує інтереси ключових зацікавлених осіб, охоплює принципи, фінансові інструменти та важелі, методи, управлінські впливи, що є елементами цього механізму.

Таблиця 1.2

Складники механізму фінансово-кредитного забезпечення підприємств

Елементи	Зміст елементів
Мета	Досягнення максимальної вартості підприємства в межах допустимого рівня фінансового ризику та дотримання балансу інтересів ключових стейкхолдерів
Функції	Управління, регулювання, планування, контроль
Принципи	Комплексності, цільової орієнтованості, варіативності, оптимізації, адаптивності, результативності
Інтереси	Підприємства, контрагентів, інвесторів, кредиторів
Фінансові методи	Планування та прогнозування, оптимізація структури капіталу, самофінансування, боргове фінансування, комерційне кредитування, державне фінансування, інші форми акумуляції позикового капіталу
Важелі	Планові показники, процентні ставки, пільги, податкове планування, мотивація
Фінансові інструменти	Стратегія, план, акції, облігації, кредити, лізинг, факторинг, кредиторська заборгованість та ін.
Забезпечуючі	Нормативно-правове, інформаційно-аналітичне, організаційне, ресурсне

складники	
-----------	--

Джерело: [52., с. 37]

Результати дослідження провідних науковців в царині теорії фінансів і кредиту дають узагальнене розуміння, що фінансовий механізм є складовою господарського механізму, представлений сукупністю видів і форм організації фінансових стосунків, умов і методів, які застосовуються при формуванні і використанні фінансових ресурсів. Фінансовий механізм суттєво впливає на економіку і соціальну сферу внаслідок чого здійснюється єдина фінансова політика держави, регіонів, органів місцевого самоврядування, господарюючих суб'єктів. Вплив фінансового механізму на економіку і соціальну сферу здійснюється, з одного боку, через структуру фінансового механізму і спрямованість його функцій на вирішення конкретних завдань з метою досягнення реального ефекту, з іншого боку - через розміри фінансових ресурсів, перерозподілених між суб'єктами економіки для задоволення економічних і соціальних потреб [52].

Фінансовий механізм впливає на суспільне виробництво через фінансове забезпечення і фінансове регулювання. При цьому, чим вищий рівень розвитку суспільства і його економіки, тим суттєвішою є роль фінансового регулювання. Фінансове забезпечення реалізується за допомогою самофінансування, самоокупності і безповоротного фінансування. Проблема практичного використання цих економічних форм полягає у встановленні оптимального співвідношення між ними відповідно до сучасного етапу розвитку суспільства. Це загальноприйняте трактування розкриває сутність фінансового механізму з позиції визнання його двоїстого характеру.

З одного боку, цей механізм відображає сутність об'єктивної категорії фінансів і в цьому сенсі є носієм об'єктивних виробничих стосунків. З іншого боку - це конструювання конкретних фінансових відносин (створення цільових фондів, форм і умов формування фінансових ресурсів, методи

управління фінансами тощо) – є суб'єктивна сторона прояву фінансового механізму. Проте, фінансові відносини можуть розглядатися швидше як об'єкт дії, чим суб'єкт. Суб'єктом можуть виступати держава, власники, агенти управління, які впливають на сукупність економічних стосунків, що виникають в процесі формування, розподілу, перерозподілу і використання фінансових ресурсів. Цілеспрямовану дію вони здійснюють за допомогою фінансових важелів, методів, інструментів регуляторів.

У зв'язку з різноманітністю форм організації фінансових відносин фінансовий механізм має складну структуру, оскільки його функціонування обумовлене обсягами фінансових ресурсів, спрямованих на конкретні цілі залежить від способів і форм їх формування та використання, а також каналів руху грошових коштів. В залежності від способів формування і розподілу фінансових ресурсів фінансовий механізм базується на наступних принципах:

- централізації і концентрації коштів (редистрибутивна модель або модель фірми);
- децентралізації і самофінансування суб'єктів економіки (ринкова модель).

З приводу сутності механізму кредитування найбільше обґрунтоване визначення зроблено К. Марксом, який вважав, що «...механізм кредитування постійно спрямований до того, щоб за допомогою різного роду операцій, прийомів, технічних пристосувань звести дійсний металевий обіг до відносного мінімуму, що все скорочується» [52].

Досліджуючи механізм кредитування окремими дослідниками були зроблені спроби виокремити його в самостійний об'єкт дослідження. Так, зокрема О.О. Середа досліджуючи цю категорію прирівнює механізм кредитування до механізму планування, фінансового механізму, госпрозрахунку як окрему ланку господарського механізму в цілому [53, с. 113]. За її визначеннями механізм кредитування це «...сукупність органів кредитної системи, коштів (важелів, стимулів), за допомогою яких кредитні

установи виконують свої функції, впливають на діяльність суб'єктів господарювання і в цілому на процес виробництва господарюючих суб'єктів шляхом застосування специфічних принципів, форм і методів кредитування...» [53].

Обґрунтованість такої позиції полягає в тому, що дії економічних категорій розглядаються в нерозривному зв'язку з їхніми специфічними механізмами, які в кінцевому результаті є складовими загального господарського механізму. Таку позицію підтримує Малій О.Г., який вважає, що окремо взята самостійна економічна категорія має власний механізм функціонування і розвитку: фінанси - фінансовий, кредит - кредитний, гроші - грошовий механізм» [33].

За результатами дослідження, проведеними Демченко О.В., механізм кредитування виокремлюється як самостійний об'єкт дослідження, та окрема ланка господарського механізму в цілому [12, с. 143]. За такого визначення даної позиції дієвість економічних категорій досліджується в нерозривному зв'язку зі специфічними механізмами, які в загальному є складовими загального господарського механізму.

Аналізуючи банківський механізм кредитування як економічну категорію, Л. В. Синяєва, Н.Г. Радченко, О.О. Яцук вважають недоцільним розглядати та виокремлювати механізм кредитування під впливом тієї або іншої економічної формації, оскільки елементи банківського кредитного механізму повинні об'єктивно відображати його структуру та економічний зміст в будь-якому середовищі функціонування. На механізм кредитування як економічну категорію надбудови суттєвий вплив має характер сфери його функціонування, однак особливості цієї сфери визначають тільки особливості окремих його елементів і кредитного механізму в цілому, але торкатися його структури вони не повинні [54].

Під механізмом банківського кредитування варто розуміти конкретний спосіб організації й використання перерозподільчої функції кредиту в частині надання коштів позичальникові в тимчасове

користування на основі платності [51]. Інакше кажучи, механізм банківського кредитування являє собою техніку кредитування в банках.

Більш того, навіть фінансово-кредитний словник дає два різних визначення і характеризує механізм кредитування, як складову господарського механізму що включає принципи кредитування, кредитне планування і управління кредитом, що перебуває під впливом дії економічних законів, економічної політики держави, цілей розширеного відтворення, задачами підвищення ефективності суб'єктів господарювання. Механізм кредитування взаємозалежний з фінансовим механізмом за його допомогою проводиться кредитна політика [52].

Результати дослідження окремих вчених щодо сутності механізму кредитування можна розділити на три типи: базисний; надбудовний; і базисно надбудовний в залежності від обумовленого ними характеру цього поняття. Ми вважаємо, що механізм кредитування є елементом надбудови, оскільки його можна розглядати як різновид політичних і правових форм, закріпленими спеціальними нормативними документами та інструкціями, які регулюють використання кредиту на практиці.

Кредитний механізм підприємства – це впорядкована сукупність форм і методів, за допомогою яких підприємство забезпечує себе необхідними грошовими коштами, перерозподіляючи їх між підрозділами на умовах фінансування або кредитування, досягає певного рівня стабільності і ліквідності, забезпечує рентабельну роботу, отримання максимального прибутку і вартості капіталу. Кредитний механізм підприємства підпорядкований до об'єктивних вимог економічних законів. Його основи встановлюються державою для вирішення тих завдань, які стоять перед ним на тому або іншому етапі розвитку. За загальноприйнятим визначенням в структуру фінансового механізму підприємства входять п'ять взаємозв'язаних елементів: фінансові методи, фінансові важелі, правове, нормативне і інформаційне забезпечення. Відповідно до авторської концепції формування фінансово-кредитного механізму відома структура фінансового

механізму доповнюється наступними елементами: фінансовими важелями (прямими і похідними), методами фінансування і методами кредитування, як самостійний елемент виокремлюється ресурсне забезпечення [52]. Складові елементи фінансово-кредитного механізму представлені на рис. 1.2.

Особливості фінансово-кредитного механізму підприємств проявляються у складі практично всіх його елементів: у системі методів фінансування і кредитування, методах управління фінансовими ресурсами, напрямках їх використання, наборі фінансових важелів, важелів, регуляторів. Структура фінансово-кредитного механізму підприємства далека від досконалості, оскільки її елементи неузгоджені, функціонують безсистемно, не забезпечуючи головної мети - безперервності процесу виробництва.

Враховуючи вищенаведені результати дослідження, на нашу думку, економічне призначення кредитного механізму практично збігається з фінансовим, і полягає в перерозподілі ресурсів між різними ланками і сферами процесу відтворення з метою забезпечення його безперебійного функціонування тією лише відмінністю, що воно здійснюється на тимчасовій, платній і поворотній основі.

Рис. 1.2. Склад фінансово-кредитного механізму підприємства

Джерело: [12., с. 147]

Здійснені нами дослідження дали зрозуміти, що механізм кредитування є складовою кредитного механізму. Являючись надбудовою кредитного механізму, механізм кредитування виступає в ролі об'єктивної основи кредитних відносин. Як форма функціонування кредиту, механізм кредитування і його складові елементи відповідають сутності кредиту і законам, які чинні у сфері кредитних відносин.

1.3. Методологічні аспекти визначення кредитоспроможності підприємства

У складних економічних умовах, що виникли на нинішньому етапі розвитку української економіки, обставини об'єктивно змушують підприємства підвищувати ефективність виробництва, конкурентоспроможність продукції і послуг. Це можливо лише за наявності у суб'єкта господарювання достатньої кількості фінансових ресурсів. Проте далеко не кожне підприємство володіє достатньою кількістю коштів, необхідних для практичного втілення у життя того чи іншого проекту. У зв'язку із цим постає питання залучення додаткових коштів, у тому числі кредитних ресурсів.

Сьогодні національний товаровиробник, перебуваючи у скрутному становищі, накопичує реальний валовий внутрішній продукт (обсяги якого залишаються на мізерному рівні порівняно із загальнодержавними) і все гостріше відчуває потребу в додаткових фінансових ресурсах для розв'язання питань розширеного відтворення [11].

Відповідно, і банківська система, відчуваючи потребу підприємств-товаровиробників, що почали збільшувати обсяги виробництва, у додаткових фінансових ресурсах, збільшує обсяги кредитних надходжень в економіку України. У таких умовах особливої актуальності набуває питання точного визначення кредитоспроможності підприємств, розроблення оптимальних

методик відображення кредитоспроможності та поліпшення методів її оцінки.

Для кредиторів основним питанням оцінки кредитоспроможності є визначення гарантій повернення коштів позичальником, виявлення і запобігання причинам їх неповернення. Мета оцінки кредитоспроможності у цьому разі – мінімізація кредитних ризиків.

Для позичальників у процесі оцінки кредитоспроможності особливо важливими є виявлення можливостей ефективного використання позики та пошук резервів для своєчасного повернення позикових коштів [2].

Кредитні відносини виникають між суб'єктами господарювання на засадах повернення, платності, строковості. Рушійним мотивом у формуванні кредитних відносин є отримання (або сподівання на отримання) додаткового доходу кожним із суб'єктів.

Кредитоспроможність – це одна з умов виникнення і здійснення кредитних відносин, що виникають між банком (кредитором) і суб'єктом підприємництва (позичальником) із приводу надання кредитором позики позичальнику в грошовій формі на умовах повернення у відповідний термін і, звичайно, зі сплатою відсотка [2, с. 93].

Кредитна послуга, яка є продуктом банку, у будь-якому разі здійснюється з метою отримання доходу, і в кожній кредитній угоді для банку присутній елемент ризику, бо завжди існує ймовірність неповернення кредиту позичальником із різних причин, несплати процентів за позичкою, порушення строку погашення заборгованості. Наявність кредитного ризику залежить від багатьох суб'єктивних й об'єктивних чинників, зокрема кадровий потенціал клієнта, результати його діяльності, ступінь надійності потенційного позичальника з погляду виконання своїх зобов'язань перед кредитором, рентабельність кредитованого заходу (проекту) і т. д. [6].

Кредитоспроможність – наявність у потенційного позичальника передумов для отримання кредиту і здатність повернути його. Інакше кажучи, це здатність підприємства в повному обсязі й у визначений

кредитною угодою термін розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями. Кредитоспроможність позичальника визначається показниками, що характеризують його акуратність під час розрахунків за раніше отриманими кредитами, його поточне фінансове становище, спроможність у разі необхідності мобілізувати кошти з різних джерел, забезпечити оперативну трансформацію активів у грошові кошти [5, с. 117].

В умовах ринкової системи господарювання, коли підприємства набувають самостійності і при цьому несуть повну відповідальність за результати господарської діяльності перед їх засновниками, кредиторами, найманими працівниками та банком, винятково велика роль належить збереженню фінансової стійкості підприємства та оцінці його платоспроможності та кредитоспроможності [13].

Слід зазначити, що кредитоспроможність підприємства-позичальника характеризує здатність погашати позикову заборгованість і є більш вузьким поняттям, аніж його платоспроможність, яке характеризує можливість підприємства погасити всі види заборгованості.

Кредитні відносини, що виникають між суб'єктами господарювання, слід розглядати як динамічну, складну категорію, характер якої змінюється під впливом суб'єктивних й об'єктивних чинників, зумовлених фінансовою політикою держави, фінансово-кредитних інститутів; фінансовим станом суб'єктів господарювання. Процеси інтеграції і відкритості економіки розвинутих держав світу, що набули розвитку в останні десятиліття, наростаюча обмеженість у матеріальних і грошових ресурсах не тільки підвищують роль кредиту в міжнародних економічних відносинах, а й вимагають розроблення безпечних механізмів повернення позичених товарних, матеріально-сировинних або грошових ресурсів.

Фінансовими інструментами, які регулюють кредитні відносини, забезпечують їх ефективність, є величина плати за кредит, яка встановлюється у відсотках, так званих позичкових, або кредитних. При цьому кредитна організація-позичальник може встановлювати свої правила

надання кредитів, їх повернення та плати за користування ними. Отже, для позичальника завжди є можливість вибирати найкращі для себе умови кредитування.

У західній економічній літературі визначення кредитоспроможності позичальника тісно пов'язується з прогностичними оцінками його майбутньої діяльності, вивченням чинників, які можуть спричинити неповернення кредиту. Однак наявність суперечностей між інтересами кредиторів і позичальників, а також вплив багатьох суб'єктивних й об'єктивних чинників, які впливають на кредитоспроможність позичальника, зумовлюють необхідність прийняття компромісних рішень щодо визначення рівня кредитоспроможності [17].

Формування кредитних відносин в умовах ринкової економіки відбувалося під впливом суперечливих чинників, які вплинули на процеси формування вимог до кредитоспроможності позичальників. До таких чинників слід віднести:

- невизнання переваг ринкової системи господарювання;
- однозначність трактування економічних законів і його висвітлення в літературі з відповідною підготовкою фахівців, а отже, брак належної кількості спеціалістів у сфері фінансово-кредитних відносин під час переходу від адміністративно-командної до ринкової економіки;
- хаотичність розвитку підприємницьких структур та брак інформації, яка характеризує їхню діяльність;
- невідпрацьованість законодавчих актів, які регламентують і регулюють фінансово-кредитні відносини між кредитодавцями і позичальниками;
- нерозвиненість ринкової інфраструктури, включаючи фондові, фінансові, грошові ринки.

Додавши до перелічених чинників і такі, як відсутність стабільної економічної ситуації, єдності в стратегії законодавчих і виконавчих органів влади, високий рівень інфляції і низький рівень соціальної захищеності

населення, можна констатувати, що Україні довелося формувати нову систему кредитних відносин, яка принципово відрізняється від тієї, що існувала в межах радянської економіки. В основу побудови такої системи повинні закладатися принципи і надбання теорії та практики світової економіки; прогнози можливого попиту на кредитні ресурси та можливості їх задоволення вітчизняними фінансово-кредитними установами; оцінка можливості використання міжнародних інвесторів для розв'язання важливих соціально-економічних проблем.

У новій економічній ситуації особливої актуальності набувають питання, пов'язані з розробленням державної фінансово-кредитної політики та механізмів її реалізації, які повинні базуватися на чітких теоретико-методологічних основах, що забезпечують однозначне трактування її ключових положень, зокрема таких, як кредит, кредитний договір, кредитні операції, кредитоспроможність позичальника [18, с. 132].

Виходячи з того, що в економічній літературі висловлюються різні погляди щодо визначення сутності таких понять, доцільно внести певні уточнення та сформулювати власну концепцію щодо сутності, ролі і функцій кредитоспроможності в забезпеченні ефективної фінансово-кредитної політики різних суб'єктів господарювання.

Результати аналізу кредитоспроможності використовуються не тільки для оцінювання ризику під час вибору потенційних позичальників, а й уже наданого кредиту, визначення ступеня ймовірності виконання умов чинної кредитної угоди.

Суть методів аналізу і зміст показників впливають із самого поняття кредитоспроможності. Вони повинні відображати фінансово-господарський стан підприємств щодо ефективності розміщення та використання позикових коштів і всіх засобів узагалі, оцінювати здатність та готовність позичальника здійснювати платежі та виплачувати кредит у раніше визначені строки. Здатність своєчасного повернення кредитів оцінюється шляхом аналізу

балансу підприємства на ліквідність, ефективного використання кредиту та обігових засобів, рівня рентабельності.

Коротку характеристику вказаних методів оцінювання кредитоспроможності підприємницьких структур наведено в табл. 1.3.

Таблиця 1.3

Характеристика методів оцінювання кредитоспроможності

Методи оцінювання кредитоспроможності	Які чинники або показники покладені в основу методу	Що характеризує	Недоліки методу
1	2	3	4
1. Оцінка на основі аналізу грошових потоків позичальника	Визначається чисте сальдо різних надходжень та витрат (приплив та відплив коштів) за певний період, що дорівнює мінімум трьом рокам $\text{Наявність коштів на кінець періоду} = \text{Наявність коштів на початок періоду} + \text{Надходження коштів} - \text{Витрати коштів}$	Стійке перевищення припливу над відпливом коштів позичальника вважається свідченням його фінансової стійкості, а отже, і кредитоспроможності. Це справедливо, коли кредитується поповнення обігових засобів.	Цей метод не може бути застосований при інвестиційному кредитуванні, оскільки період часу між відпливом інвестованих коштів та їх матеріалізацією у формі збільшення припливу засобів може бути тривалим. Він також не враховує систему ризиків.
2. Оцінка на основі аналізу ділового ризику	Діловий ризик пов'язаний із процесом кругообігу обігових засобів, можливістю не завершити цей кругообіг ефективно. Враховує такі чинники: • надійність та диверсифікованість постачальників; • сезонність постачання; • тривалість зберігання сировини та матеріалів; • наявність складських приміщень та необхідність у них; • порядок придбання сировини та матеріалів; • екологічні чинники; транспортування та характеру вантажів; • обмеження на вивезення та ввезення	Метод використовується для оцінки кредитоспроможності підприємства, яке має намір узяти кредит на поповнення обігових коштів або інші цілі оперативного плану	Не може використовуватися для оцінки реальності повернення довгострокових інвестиційних кредитів. Діловий ризик може бути пов'язаний із недоліками законодавчої бази для укладення кредитної угоди, а також зі специфікою галузі підприємства-позичальника

	імпоротної сировини і матеріалів		
--	----------------------------------	--	--

Продовження табл. 1.3

1	2	3	4
	Чистий дохід/Середні залишки матеріальних чи фінансових ресурсів		
3. Оцінка на основі системи фінансових показників	Показники платоспроможності: Активи різної ступені ліквідності/ Короткострокові пасиви; показники залежності підприємства від позикового капіталу: Власний капітал/Позиковий капітал; Власний капітал/Валюта балансу	Ці коефіцієнти відображають стан справ у минулому відносно деяких боків діяльності підприємства	Цей метод не враховує репутацію позичальника, перспективи та особливості економічної кон'юнктури, у т. ч. динаміку інфляції, оцінку продукції, що випускається та реалізується, тощо

Джерело: [13, с. 372]

Аналіз грошового потоку клієнта констатує граничні розміри нових кредитів, а також слабкі місця управління суб'єктом господарювання, з яких можуть впливати умови кредитування. Аналіз грошових потоків здійснюється на основі даних про обороти ліквідних засобів, запасів і короткострокових боргових зобов'язань.

Якщо основним чинником відпливу коштів є їх надлишкове переведення в розрахунки, то позитивною умовою кредитування позичальника може бути підтримання на певному рівні оборотності дебіторської заборгованості протягом усього строку використання кредиту [13].

За недостатньої величини акціонерного капіталу умовою кредитування може бути додержання нормативного рівня коефіцієнта забезпеченості позичальника власними коштами (коефіцієнт автономії).

Для вирішення питання про можливість надання кредиту та його розміру на відносно довгий термін аналіз грошового потоку здійснюється не

тільки за фактичними даними за минулі роки, а й за прогнозними даними на плановий період.

Поряд із перевагами аналіз фінансово-господарського становища позичальника за рухом грошового потоку має істотний недолік: у звіті про рух грошових коштів не враховуються тенденції за період, який виходить за рамки звітного. А це може значно викривити важливу під час оцінювання кредитоспроможності підприємства інформацію про рух коштів та надавати неточне уявлення про кредитоспроможність позичальника.

Аналіз ділового ризику дає змогу оцінити кредитоспроможність клієнта в момент здійснення угоди тільки на базі одного кредиту і пов'язаного з ним грошового потоку, уможлиблює визначення ступеня впливу на суб'єкт господарювання ризику, пов'язаного з діловим середовищем.

Оцінка кредитоспроможності підприємницьких структур на основі системи фінансових показників – один із найпоширеніших аналітичних методів, який дає змогу оцінити фінансовий стан та ефективність роботи суб'єкта господарювання [13].

Для аналізу кредитоспроможності підприємницьких структур у світовій та вітчизняній аналітичній практиці розроблено низку показників (коефіцієнтів), розрахунок яких базується на існуванні відповідних співвідношень між окремими статтями балансу та іншими формами звітності, що відображають наявність та використання фінансових даних: вартості основних засобів і витрат, величини власного та позикового капіталу, розміру кредиторської та дебіторської заборгованості. До того ж переваги використання коефіцієнтів полягають у тому, що вони елімінують вплив інфляції на аналізовані показники, що особливо важливо під час аналізу в довгостроковому аспекті. Найбільш повно склад показників оцінки кредитоспроможності підприємств та методи їх розрахунку, що використовуються в банківській практиці західних країн, наведено в табл. 1.4.

Таким чином, слід зазначити, що більшість наявних методів аналізу та оцінки кредитоспроможності підприємства розглядають фінансовий стан та ефективність його господарювання з погляду кредитора і характеризують той чи інший бік діяльності позичальника.

Таблиця 1.4

Показники аналізу та коефіцієнти оцінки кредитоспроможності, які використовуються зарубіжними комерційними банками

Показники	Коефіцієнти та механізми дії на кредитоспроможність	Що характеризують спосіб розрахунку
Показники кредитоспроможності, що використовуються американськими банками		
1. Показники ліквідності фірми	1.1. Коефіцієнт ліквідності (Кл) – прогнозує здатність позичальника погасити в строк заборгованість на основі оцінки структури обігового капіталу 1.2. Коефіцієнт покриття (Кпокр.) визначає межу кредитування; достатність усіх видів засобів позичальника, щоби погасити борг	Характеризує співвідношення найбільш ліквідних засобів та довгострокових боргових зобов'язань. Що вищий Кл, то вища кредитоспроможність Характеризує співвідношення обігового капіталу та короткострокових боргових зобов'язань. За К покр.< 1, межі кредитування порушені. Позичальник некредитоспроможний
2. Показники оборотності капіталу	2.1. Ко – коефіцієнт оборотності капіталу. Збільшення цього коефіцієнта за рахунок зростання запасів за одночасного уповільнення їх оборотності не дає змоги зробити висновок про підвищення кредитоспроможності позичальника	Характеризує якість оборотних активів і може бути використаний для оцінки зростання Кпокр.
3. Показники залучення	3.1. Кзал. – коефіцієнт залучення. Що більший Кзал., то гірша кредитоспроможність позичальника	Характеризує залежність фірми від позикових коштів. Розраховується як відношення всіх боргових зобов'язань до загальної суми активів (або до основного капіталу)
4. Показники прибутковості фірми	4.1. Питома вага прибутку в доходах фірми; 4.2. Норма прибутку на активи; 4.3. Норма прибутку на 1 акцію. У разі зростання залежності фірми від позикових засобів зниження кредитоспроможності,	Відношення прибутку до доходів; – до активів; – у розрахунку на 1 акцію

	яке оцінюється на основі Кзал., може бути компенсоване зростанням прибутковості	
--	---	--

Джерело: [13, с. 372]

В Україні критерії оцінки діяльності та фінансового стану позичальника встановлюються кожним банком самостійно з урахуванням вимог Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих утрат по кредитних операціях комерційних банків та Рекомендацій Національного банку України щодо оцінки комерційними банками кредитоспроможності та фінансової стабільності позичальника.

Проведене дослідження щодо теоретичних засад оцінки кредитоспроможності підприємства дало змогу зробити низку висновків. Визначено, що кредитна послуга, яка є продуктом банку, у будь-якому разі здійснюється з метою отримання доходу, і в кожній кредитній угоді для банку присутній елемент ризику, бо завжди існує ймовірність неповернення кредиту позичальником із різних причин, несплати процентів за позичкою, порушення строку погашення заборгованості. Наявність кредитного ризику залежить від багатьох суб'єктивних і об'єктивних чинників, зокрема кадрового потенціалу клієнта, результатів його діяльності, ступеня надійності потенційного позичальника з погляду виконання своїх зобов'язань перед кредитором, рентабельності кредитованого заходу.

Виявлено, що особливої актуальності набувають питання, пов'язані з розробленням державної фінансово-кредитної політики та механізмів її реалізації. Така політика та механізми її реалізації повинні базуватися на чітких теоретико-методологічних основах, які забезпечують однозначне трактування її ключових положень, зокрема таких, як кредит, кредитний договір, кредитні операції, кредитоспроможність позичальника.

Для аналізу кредитоспроможності підприємницьких структур у світовій та вітчизняній аналітичній практиці розроблено низку показників (коефіцієнтів), розрахунок яких базується на існуванні відповідних співвідношень між окремими статтями балансу та інших форм звітності, що відображають наявність та використання фінансових даних: вартості основних засобів і витрат, величини власного та позикового капіталу, розміру кредиторської та дебіторської заборгованості.

З'ясовано, що аналіз структури вхідних та вихідних грошових потоків підприємства дасть більш повну уяву про фінансовий стан підприємства, кредитоспроможність та тенденції його розвитку.

1.4. Нормативно-правове та інформаційне забезпечення відносин у сфері кредитування господарської діяльності підприємства

У сучасних умовах головну роль у стимулюванні економічного розвитку відіграє банківський кредит як визначальне джерело забезпечення необхідними грошовими ресурсами поточної господарської діяльності економічних суб'єктів незалежно від форм власності та сфер господарювання. Той факт, що кризові явища в економічній системі не додали фінансової стійкості вітчизняним підприємствам, а тому різко зменшилася кількість надійних позичальників (на фоні падіння прибутковості банківських операцій), все одно кредитні операції залишаються головними серед активних операцій комерційних банків, в яких генерується переважна більшість залучених банківськими установами ресурсів.

Сукупність кредитних відносин і фінансових інститутів, які організовують ці відносини, формують кредитну систему. Головною ланкою (ядром) кредитних відносин виступає саме банківська система, тобто сукупність усіх видів банків і банківських установ країни. Окремі банки, як і банківська система в цілому— це не звичайні економічні структури. Їх вплив на економічні процеси надто великий та в цілому універсальний. Не

випадково сукупність банків іноді називають «кровоносною системою, яка пронизує все суспільне господарство», а гроші виступають «мовою ринку». Банківська діяльність є сьогодні комплексом посередницьких операцій на фінансовому ринку, здійснення яких дозволено законом, і тільки під особливим наглядом держави, спеціальним інститутам, які називаються банками [19].

Нормативно-правова база України в сфері кредитування підприємств включає низку важливих законодавчих актів, що регулюють порядок отримання, використання та повернення кредитів.

Відносини банку з позичальником регулюються законодавством України, нормативно-правовими актами Національного банку України та угодами (договорами) між клієнтом та банком.

У таблиці 1.5. здійснимо дослідження нормативно-правового забезпечення кредитних операцій підприємства.

Таблиця 1.5

Нормативно-правове забезпечення кредитних операцій підприємства

№	Зміст документа	Сфера використання
1	2	3
1. Конституція України (основний закон). Прийнята Верховною Радою України від 28.06.1996 р., зі змінами та доповненнями [26]	Проголошені правові засади суб'єктів підприємницької діяльності і громадян	Забезпечення діяльності підприємств
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.84 № 8073-X, зі змінами та доповненнями. [24]	Про адміністративні правопорушення є охорона власності, конституційного ладу України, прав і законних інтересів підприємств, установ та організацій	Забезпечення діяльності підприємств
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р №435-IV, із змінами і доповненнями [58]	Цивільним законодавством регулюються особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини), засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників	Захист особистих немайнових та майнових відносин
4. Господарський кодекс від 16.01.2003 р. № 436 IV, зі змінами та доповненнями [10].	Цей кодекс визначає основні засади господарювання в Україні і регулює господарські відносини, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами	Регулювання господарської діяльності

5. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2756-1, зі змінами та доповненнями [39].	Регулює особливості визначення бази оподаткування в разі постачання запасів	Визначення бази оподаткування
6. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 р. № 996, зі змінами та доповненнями [43]	Визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні	Організація бух. обліку, аудиту і складання фін. звітності
7. Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті: Закон України від 23.09.94 р. №185/94-ВР [48].	Визначає правові засади здійснення розрахунків між підприємствами та організаціями в іноземній валюті	Забезпечення правових засад здійснення розрахунків
8. Про платіжні системи і переказ грошей в Україні: Закон України від 05.04.2001 р. № 2346-III. [46]	Визначає загальні засади функціонування платіжних систем і систем розрахунків в Україні, поняття та загальний порядок проведення переказу коштів у межах України, встановлює відповідальність суб'єктів переказу	Забезпечення функціонування платіжних систем і систем розрахунків в Україні

Продовження табл. 1.5

1	2	3
9. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III [42]	Визначає структуру банківської системи, економічні, організаційні і правові засади створення, діяльності, реорганізації і ліквідації банків	Забезпечення організації діяльності банків та банківської системи в Україні
10. Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 р. № 2664-III [50].	Встановлює загальні правові засади у сфері надання фінансових послуг, здійснення регулятивних та наглядових функцій за діяльністю з надання фінансових послуг	Забезпечення державного регулювання ринку фінансових послуг
11. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013р. № 73 [36].	Визначає мету, склад і принципи підготовки фінансової звітності та вимоги до визнання і розкриття її елементів	Порядок складання фінансової звітності у бухгалтерському обліку
12. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Консолідована фінансова звітність». Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 27.06.2013р. №628 [37]	Визначає порядок складання консолідованої фінансової звітності та загальні вимоги до розкриття інформації щодо складання консолідованої фінансової звітності	Застосування консолідованої фінансової звітності у бух.обліку

13. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 „Фінансові інструменти”. Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 30.11.01 р. №559.	Визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про фінансові інструменти та її розкриття у фінансовій звітності	Облік операцій з фінансовими інструментами
14. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 31 «Фінансові витрати»: Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 28.04.2006 р. за № 415	Визначає методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про фінансові витрати та її розкриття у фінансовій звітності	Для здійснення обліку фінансових витрат
15. Про затвердження Правил використання готівкової іноземної валюти на території України та внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України: Постанова Правління Національного банку України від 30.05.2007 р. № 200	Правила встановлюють порядок та умови використання готівкової іноземної валюти резидентами і нерезидентами в Україні	Банківська діяльність, підприємницька діяльність

Джерело: сформовано автором

Розглядаючи кредитні відносини з правової точки зору, зазначимо, що, відповідно Податкового кодексу України, кредит - це кошти та матеріальні цінності, які надаються резидентами або нерезидентами у користування юридичним та фізичним особам на визначений строк та під проценти. Кредити можуть видаватися у формі грошей (фінансовий кредит), у вигляді товарів (товарний кредит) та як відстрочення сплати податків та зборів [39].

У ст. 1054 Цивільного кодексу України наголошується, що за кредитним договором банк або інша фінансова установа (кредитодавець) зобов’язується надати грошові кошти (кредит) позичальникові у розмірі та на умовах, встановлених договором, а позичальник зобов’язується повернути кредит та сплатити проценти [58].

Заслуговує на увагу визначення кредиту, наведене в Законі України «Про банки та банківську діяльність»: банківський кредит - це будь-яке зобов’язання банку надати певну суму грошових коштів, будь-яка гарантія, будь-яке зобов’язання придбати право вимоги боргу, будь-яке продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов’язання позичальника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов’язання на сплату процентів та інших зборів з такої суми [42].

Також законодавчими актами, які регулюють процес надання фінансових послуг як банками, так і небанківськими установами, є:

- Закон України «Про заставу» від 02. 10.1992 р. № 2654- XII [45];
- Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 30.06.1999 р. № 784- XIV [44];
- Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001 р. № 2664 – III [50];
- Положення НБУ «Про порядок формування і використання резерву для відшкодування можливих втрат від кредитних операцій банків», затверджене постановою Правління НБУ 06.07.2000 р. № 279;
- Постанова КМУ та НБУ «Про Сорок рекомендацій Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмивання грошей (FATF)» від 28.08.2002 р. № 1124 [49];
- Положення Закону України «Про попередження і протидію легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом» від 28.11.2002 р. №249 – IV, зі змінами і доповненнями [47].

Відповідно до п.2 розділу II Положення № 246 фізичні та юридичні особи можуть використовувати наступні форми кредиту: банківський; комерційний; іпотечний; лізинговий; консорціумний; бланковий; споживчий та інші.

Відповідно Закону України «Про банки і банківську діяльність» зазначено, що: «Банк – це юридична особа, яка має виняткове право на підставі ліцензії НБУ проводити в сукупності такі операції: залучати грошові кошти фізичних та юридичних осіб на депозитні рахунки, розміщати названі кошти від свого імені на ринкових умовах і на власний ризик, відкривати й вести банківські рахунки як юридичних, так і фізичних осіб» [42].

Рис. 1.3. Механізм банківського кредитування підприємств в Україні

В Україні структурою, яка регулює механізм банківського кредитування виступає Національний банк України, який як Центробанк свою діяльність здійснює керуючись такими законодавчими актами як Конституція України, профільні закони України «Про Національний банк України», «Про банки та банківську діяльність» тощо.

Визначальними напрямками сучасного розвитку банківського кредитування має бути його модернізація. В рамках такої модернізації кредитної діяльності банківських установ бажано створювати умови для більш вільного доступу підприємств до кредитних ресурсів, застосування сучасних цифрових банківських та інформаційних технологій, для спрощення та збільшення інструментів кредитування підприємств та для запобігання залучення кредитних організацій в протиправну діяльність.

Постановою від 30 червня 2016 року № 351 НБУ затвердив Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями [41]. Положенням вводиться обов'язкове

врахування ймовірності дефолту позичальника ще на стадії оцінки можливості видачі кредиту, а не визначення його класу за тим, наскільки він якісно і вчасно здійснював повернення кредитних ресурсів. А це означає, що резерви під кредитні операції формуватимуться ще до того, як станеться негативна подія, а не за фактом настання проблем у позичальника, як було до прийняття цього нормативного документа.

Також згідно з чинними вимогами, якщо за кредитом була здійснена реструктуризація (пролонгація, зміна умов сплати, зниження процентної ставки), то він автоматично вважається дефолтним, що зобов'язує формувати під нього резерви у всій сумі. Якщо ж кредит не погашається більше 60 днів, він також вважається проблемним, так само як і кредити, ставка за якими нижча, ніж ставка залучених банком ресурсів. Для фізичних осіб поріг становить 90 днів замість 180, як було до того.

Особливим питанням є питання застави, вимоги до якої стали суворішими, а саме не лише знизився перелік застави, яку комерційний банк може враховувати під час розрахунку кредитного ризику, але й якщо в банківських установах кредит підкріплений заставою, яка вилучена з переліку, то їм необхідно залучати додаткові гарантії повернення кредитних коштів або ж доформовувати резерви.

Крім того, збільшились ставки резервування під кредитний ризик. Таким чином, для дотримання нових правил банкам необхідно привести до відповідного рівня власний капітал, тобто докапіталізуватись.

Нормативно-правова база у сфері кредитування господарської діяльності підприємств в Україні забезпечує стабільність фінансових відносин і сприяє розвитку економіки. Підприємства мають уважно вивчати та дотримуватися встановлених вимог для успішного ведення своєї діяльності.

Висновки до розділу 1

В результаті дослідження теоретичних основ механізму кредитування господарської діяльності підприємства можна зробити наступні висновки.

1. Дослідження кредитних відносин неможливе без уточнення категорії кредиту в широкому розумінні цього слова. Тому дослідження категорії кредиту за ринкових умов господарювання слід в першу чергу, розглядати відповідно до теорії позикового фонду. Кредит виступає основною формою руху позикових коштів, що надаються на умовах дотримання принципів кредитування, зокрема повернення, строковості, цільового призначення та платності. В процесі кругообігу виробництва важливе значення має забезпечення повернення позичальником суми отриманого кредиту та відсотків за його використання. Це потребує вивільнення із кругообігу певної суми коштів для забезпечення позичальником виконання умов кредитного договору та дотримання ним принципів банківського кредитування. Без одержання від позичальника доходу у вигляді відсотків у кредитора не виникає зацікавленість у наданні кредиту. Страхові компанії, поручителі та гаранти, які іменуються третьою особою, можуть повернути банку кредит, якщо позичальник тимчасово неплатоспроможний і не в змозі виконати умови кредитного договору. Порухення позичальником принципів банківського кредитування несвоєчасне повернення отриманих банківських запозичень призводить до того, що кредит за таких умов втрачає економічний зміст.

2. Проведені дослідження кредитних відносин свідчить, що розвиток кредиту зумовлює значні зміни в організації та функціонуванні суб'єктів господарювання. З погляду економічної теорії, будь-яке економічно необґрунтоване втручання держави у роботу ринкового механізму, надання певних преференцій одним учасникам ринку та створення штучних обмежень для інших спотворюють дію ринкових законів та роблять менш ефективною економіку. За сучасних умов господарювання налагодження кредитних взаємовідносин банків з позичальниками можливе лише за умов

теоретичного обґрунтування сутності кредиту та його ролі у відтворювальному процесі.

3. Механізм кредитування є складовою кредитного механізму. Являючись надбудовою кредитного механізму, механізм кредитування виступає в ролі об'єктивної основи кредитних відносин. Як форма функціонування кредиту, механізм кредитування і його складові елементи відповідають сутності кредиту і законам, які чинні у сфері кредитних відносин.

4. Нормативно-правова база України в сфері кредитування підприємств включає низку важливих законодавчих актів, що регулюють порядок отримання, використання та повернення кредитів. Відносини банку з позичальником регулюються законодавством України, нормативно-правовими актами Національного банку України та угодами (договорами) між клієнтом та банком.

Здійснені нами дослідження теорії кредиту сприяють застосуванню економічно обґрунтованих підходів щодо процесу кредитування, дають можливість на паритетних умовах будувати взаємовідносини комерційних банків як потенційних кредиторів з позичальниками з дотриманням принципів кредитування.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА СТАНУ ТА НАПЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ КРЕДИТУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «СІГНЕТ-ЦЕНТР»

2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства

Товариство з обмеженою відповідальністю «Сігнет-Центр» створене в 2012 році, номер запису в Єдиному державному реєстрі про проведення державної реєстрації юридичної особи: 1 297 102 0000 003417. Код ЄДРПОУ: 38180739.

Місцезнаходження ТОВ « Сігнет-Центр »: Україна, 13543, Житомирська обл., Попільнянський р-н, село Андрушки, вулиця Заводська, будинок 5.

Станом на 31 грудня 2023 року компанія: обробляє землю площею 28,4 тисяч гектарів; володіє зерновим елеватором загальною ємністю 60 тисяч тон зернових, який розташований с. Андрушки; володіє елеватором у с. Козятин загальною ємністю 36 тисяч тон зернових; володіє цукровим заводом, який розташований с. Андрушки.

Метою діяльності компанії є здійснення всіх видів діяльності, незаборонених українським законодавством, для одержання прибутку, задоволення інтересів учасників, а також задоволення потреб споживачів у товарах.

Стратегічними цілями розвитку компанії є: збільшення частки ринку; досягнення надійного положення в галузі; підвищення якості продукції; підвищення репутації підприємства; лідерство в сфері технологій; підвищення конкурентоздатності на міжнародних ринках; збільшення можливостей росту; задоволення потреб споживачів.

Засновники ТОВ « Сігнет-Центр »:

– ТОВ «Сігнет Агро» (ЄДРПОУ 38129667) – 0,126%;

– компанія Антеус Лімітед з Кіпру = 99,874%.

АНТЕУС ЛІМІТЕД, юридична особа що належним чином створена та діє відповідно до законодавства Кіпру, номер компанії 293654, зареєстрований офіс якої знаходиться за адресою: Афродітіс, 25, 2-й поверх, офіс 204, 1060, Нікосія, КІПР. Станом на 31.12.2023 р. ТОВ «Сігнет-Центр» має 2 (дві) дочірні компанії (табл. 2.1):

Таблиця 2.1

Інформація про дочірні підприємства ТОВ «Сігнет-Центр»

Дочірні компанії	Код ЄДРПОУ	Місцезнаходження	Вид діяльності	Частка власності, %	Характер відносин
ТОВ «СІГНЕТ-ЛЕНД»	42643938	м. Київ, вул. Козацька, 120/4	Управління нерухомим майном	100%	контроль
ТОВ «СІГНЕТ-ХОЛДИНГ»	37724040	м. Київ, вул. Козацька, 120/4	Оптова торгівля зерном	64%	контроль

Джерело: сформовано автором на основі даних підприємства

Вищим органом управління ТОВ «Сігнет-Центр» є Загальні збори учасників Товариства. Колегіальним виконавчим органом Компанії є Дирекція Товариства на чолі з Генеральним директором, який здійснює управління поточною діяльністю і є підзвітним Зборам Учасників та організовує виконання їх рішень.

Напрями діяльності: виробництво та переробка сільськогосподарської продукції. Основним видом діяльності ТОВ «Сігнет-Центр» є вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур.

Основний вид діяльності за КВЕД 2010: (код 01.11) це вирощування культур у рослинництві.

ТОВ «Сігнет-Центр» займається наступними напрямками діяльності:

Рослинництво. Земельний банк Sygnet розміщений у Житомирській та Вінницькій областях. Компактне розміщення земельного масиву – до 80 км між найбільш віддаленими полями – дозволяє оптимізувати витрати на логістику. А родючі ґрунти у регіоні та ефективна система догляду за

рослинами дозволяють отримувати стабільно високі врожаї рік за роком. Вирощують кукурудзу, цукровий буряк, озиму пшеницю, сою, соняшник.

Виробництво цукру. Цукровий завод Cygnet потужність переробки цукрового буряка 2,8 тис. т. на добу розміщений у Житомирській області. Наявність цукрового заводу серед активів компанії дозволяє забезпечити вертикальну інтеграцію – від вирощування буряка до виробництва цукру. Готова продукція реалізується під торговельною маркою «Cygnet Agrosompany».

Елеваторні послуги. За роки діяльності компанія збудувала два сучасних елеватори: у с. Андрушки Житомирської області та у с. Козятин на Вінниччині. Елеватори працюють як для зберігання зерна власного виробництва, так і надають послуги з очистки, сушіння та зберігання зерна клієнтам. Компанія має можливість одночасного зберігання 104 тис. т. зерна.

Молочне тваринництво. Підхід компанії до розвитку тваринницького напрямку полягає у роботі на покращення продуктивності корів без збільшення поголів'я. Така стратегія дозволила впродовж останніх трьох років досягти та утримати показник продуктивності дійного стада на рівні 10 тис. л. на корову на рік.

Таблиця 2.2

Склад і структура реалізації продукції ТОВ «Сігнет-Центр»

Вид продукції	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2023 р. до 2021 р.	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	+/-	%
Пшениця	115503	9,3	123206	8	134301	9,4	18798	16,27
Кукурудза на зерно	989697	79,7	975304	63,6	928885	65,3	-60812	-6,14
Боби сої	136726	11	0	0	103585	7,3	-33141	-24,24
Ячмінь	-	-	13014	0,8	-	-	0	0
Насіння соняшнику	-	-	422862	27,6	255449	18	255449	100
Разом	1241926	100	1534386	100	1422220	100	180294	14,52

Джерело: розраховано на основі даних ТОВ «Сігнет-Центр»

Якщо брати дані за 2023 рік (табл. 2.2), можемо помітити, що ТОВ «Сігнет-Центр» спеціалізується на вирощуванні кукурудзи на зерно – 65,3% від реалізованої продукції, наступною культурою є вирощування соняшнику – 18%. Дані табл. 2.2 свідчать, що загальний обсяг реалізації продукції ТОВ «Сігнет-Центр» збільшився з 1241926 тис. грн. у 2021 році до 1422220 тис. грн. у 2023 році, що складає приріст у 180294 тис. грн., або 14,52%.

Структура реалізації зазнала значних змін:

- зменшилась частка кукурудзи, хоча вона залишається найбільшою складовою.

- збільшилась частка пшениці та повернулись на ринок боби сої, що не реалізовувались у 2022 році.

- зменшилась частка насіння соняшнику в 2023 році порівняно з 2022 роком, але воно все ще залишається важливим продуктом у структурі реалізації.

Загалом, ТОВ «Сігнет-Центр» демонструє тенденцію до диверсифікації продукції. Збільшення реалізації пшениці та повернення на ринок бобів сої можуть свідчити про адаптацію до ринкових умов і стратегічні рішення щодо розширення асортименту продукції.

У 2023 році ТОВ «Сігнет-Центр» не зменшувала свої посівні площі, але суттєво змінилася комбінація ярих культур: цукрові буряки не сіяли, оскільки керівництво вирішило не запускати цукровий завод цього року через ризик ракетних атак; зменшилася частка площ під кукурудзою на користь соняшнику. Посівну кампанію 2024 року ТОВ «Сігнет-Центр» завершила 16 травня. Цьогоріч 16,2 тис. га було виділено під кукурудзу, 4,9 тис. га засіяно соєю, 2,2 тис. га – озимою пшеницею і 1,0 тис. га – соняшником. Окрім цього, площу посіву цукрового буряка було збільшено порівняно з минулими роками: засіяли понад 4,4 тис. га цієї культури.

Надійне партнерство – запорука успіху. Саме тому партнерами ТОВ «Сігнет Центр» є такі відомі світові виробники сільгосптехніки як Unia, Massey Ferguson, Kuhn, Agrisem, Agrex, Meprozet, Dominoni. Відносини з

партнерами вже понад 10 років будуються на взаємній довірі та націленості на результат.

На досліджуваному ТОВ «Сігнет-Центр» найбільш цінними для оцінки виробничого потенціалу, є такі напрямки дослідження оцінки ефективності використання землі, рівня забезпеченості основними і оборотними засобами, ефективності їх використання, а також оцінки продуктивності праці. Земля в для ТОВ «Сігнет-Центр» є одним з найважливіших ресурсів, тому що підприємство має рослинницьку спеціалізацію і без землі функціонувати не буде.. Ефективність використання землі ТОВ «Сігнет-Центр» проаналізовано в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Аналіз ефективності використання земельних ресурсів ТОВ «Сігнет-Центр»

Показник	Рік			Відхилення 2023 р. до 2021 р.	
	2021	2022	2023	+/-	%
Наявність сільськогосподарських угідь, га	29470,18	29458,96	29203,27	-266,91	99,1
Вироблено валової продукції в розрахунку на 100 га с.г. угідь, тис. грн.	6490,6	7552,2	8073,2	1582,6	124,4
Отримано в розрахунку на 100 га с.г. угідь, тис. грн:					
- прибутку	-425,37	1295,75	-931,36	-505,99	219,0
- валового доходу	469,95	771,92	1357,72	887,77	288,9
- товарної продукції	4214,18	5208,55	4870,07	655,89	115,6

Джерело: розраховано за даними ТОВ «Сігнет-Центр»

У 2023 році, порівняно з 2021 роком, площа сільськогосподарських угідь ТОВ «Сігнет-Центр» зменшилася на 266,91 га або на 0,9%, і склала 29203,27 га на кінець року. Отже, у 2023 році валова продукція на 100 га сільськогосподарських угідь зменшилася на 1582,6 тис. грн або на 24,4% у порівнянні з 2021 роком. Чистий результат від діяльності підприємства на 100 га сільськогосподарських угідь у 2023 році був менший на 505,99 тис. грн, що становить скорочення в 2,2 рази. Валовий дохід на 100 га сільськогосподарських угідь у 2023 році був більший на 887,77 тис. грн або в 2,9 рази. Товарної продукції було отримано більше на 655,89 тис. грн, що

складає приріст на 15,6%.

Продукція ТОВ «Сігнет-Центр» реалізується підприємствам України та підприємствам, розташованим за межами митної території України (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Дохід ТОВ «Сігнет-Центр» за ринками збуту у 2021-2023 роках

Дохід від договорів з клієнтами за ринками збуту	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. до 2021 р.	
				+/-	+/-
Україна	440829	892 032	548 373	107 544	24,40
Закордонні країни	801097	642 354	873 848	72 751	9,08
Всього дохід від договорів з клієнтами	1241926	1 534 386	1 422 220	180 294	14,52
Експорт продукції у %	64,50	41,9%	61,4%	-64	x

Джерело: розраховано за даними ТОВ «Сігнет-Центр»

У процесі виробництва ТОВ «Сігнет-Центр» використовується високопродуктивна техніка відомих виробників: Case, John Deere, Kinze, Claas, Fendt та ін.

Обмежені можливості експорту товарів призвели до значного зменшення обігу запасів на елеваторах ТОВ «Сігнет-Центр».

Порушення електропостачання. З жовтня 2022 року російська федерація почала здійснювати масовані обстріли інфраструктури енергетичного сектору України. Цілеспрямовані ракетні удари знищили значну частину енергетичної інфраструктури країни, що призвело до значних перебоїв з електропостачанням протягом періоду від жовтня 2022 року до січня 2023 року. У відповідь на ці проблеми ТОВ «Сігнет-Центр» придбала 4 паливні генератори, достатньо потужні для підтримки працездатності своїх елеваторів. Підрозділи ТОВ «Сігнет-Центр» розташовані у двох областях України, що зменшує наслідки відключень електроенергії для господарської діяльності.

Наразі керівництво змінило маршрути постачання ТОВ «Сігнет-Центр» та продовжує вивчати і створювати нові експортні логістичні можливості, а

також постійно шукає нових клієнтів. 3 травня 2022 року ТОВ «Сігнет-Центр» експортує частину своїх обсягів товарів через дунайські термінали. Оскільки ТОВ «Сігнет-Центр» більше не в змозі виконувати договори на умовах «франко-борт» (FOB) у чорноморських портах, компанія застосувала положення про форс-мажорні обставини в експортних договорах, мінімізуючи ризик претензій щодо невиконання своїх договорів купівлі-продажу. У вересні 2022 року компанія здійснила перші експортні операції через порти Одеської області (соєві боби на 3 мільйони доларів США). Компанія також підтримала реконструкцію сухого терміналу на західному кордоні України, щоб гарантувати частку перевалювання вантажів, якщо угода про розблокування одеських портів не буде продовжена.

ТОВ «Сігнет-Центр» інвестувала кошти у мішки для зберігання із тим, щоб вирішити питання повільніших темпів експорту, і здійснила істотні перевезення зерна з урожаю минулого сезону, а один з елеваторів переобладнала для роботи на пелетах, а не на газі.

ТОВ «Сігнет-Центр» підготувала достатні запаси основних ресурсів для кампанії зі збирання врожаю. Керівництво ТОВ «Сігнет-Центр» реорганізувало бізнес-процеси та підготувало скоригований прогноз щодо потоків грошових коштів на наступні 12 місяців на основі таких ключових припущень:

- не відбудеться подальшого істотного просування російських військ на територію України і жодної подальшої ескалації військових дій, які б могли серйозно вплинути на активи Компанії та здатність проводити посівні кампанії та кампанії зі збирання врожаю;
- Компанія зможе продати всі свої товари до 30 червня 2024 року та приблизно 70 тисяч тон урожаю 2024 фінансового року до кінця 2024 року;
- співпраця з банками продовжена у звичайному режимі.

Корпоративна соціальна відповідальність (далі – КСВ) є одним із фундаментальних принципів роботи ТОВ «Сігнет-Центр». Проекти КСВ покликані розбудовувати сучасне українське село, у якому приємно жити.

До ключових напрямків Корпоративної Соціальної Відповідальності ТОВ «Сігнет-Центр» належать:

- підтримка інфраструктури сіл, на території яких компанія здійснює свою діяльність (капітальні та поточні ремонти доріг, облаштування та ремонти інфраструктурних об'єктів тощо);
- створення сприятливих умов для навчання та розвитку дітей (оснащення сільських закладів освіти сучасним обладнанням як для навчального процесу, так і для забезпечення їх нормального функціонування, абонплата за інтернет);
- розвиток культури (підтримка сільських закладів культури, релігійних святинь, долучення до святкових заходів);
- популяризація спорту та піклування про здоров'я населення (допомога в облаштуванні сільських медзакладів, підтримка спортивних команд);
- проведення безкоштовних медоглядів для власників земельних ділянок
- адресна спонсорська допомога власникам земельних ділянок, які є орендодавцями ТОВ «Сігнет-Центр».

Компанія надає фінансову підтримку селам в межах Угоди про соціальне партнерство із сільськими радами, на території яких здійснює діяльність.

Створюючи робочі місця у регіонах своєї присутності, ТОВ «Сігнет-Центр» сприяє покращенню якості життя населення та підвищенню рівня його добробуту. Загалом, 27% працівників Компанії працюють з моменту її заснування. ТОВ «Сігнет-Центр» виплачує своїм співробітникам гідну заробітну плату, яка з року в рік перевищує середній показник зарплати по Україні.

ТОВ «Сігнет-Центр», як соціально відповідальна компанія, продовжує системно реалізовувати проекти з КСВ у регіонах діяльності.

Для ведення господарської діяльності та забезпечення виробничих потреб в ТОВ «Сігнет-Центр» наявні адміністративні працівники, виробничий персонал, водії, менеджери, працівники складу та інші категорії персоналу. Персонал є найціннішим ресурсом ТОВ «Сігнет-Центр», від якого залежить успішна робота. На кінець 2023 року середньооблікова кількість штатних працівників становить 534 осіб. Інвестиції в кваліфіковані кадри складають основу довгострокового успіху. ТОВ «Сігнет-Центр» дбає про підвищення кваліфікації працівників, їх мотивації та соціальної захищеності. Постійно приділяється увага вдосконаленню і зміцненню корпоративної культури, питанням охорони здоров'я працівників та безпеки умов їх праці.

Для забезпечення виконання комплексних заходів по досягненню встановлених нормативів безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, підвищення існуючого рівня охорони праці, запобігання випадкам виробничого травматизму, професійних захворювань, аваріям і пожежам виконуються наступні заходи передбачені на підприємстві, а саме навчання та перевірка знань з питань охорони праці працівників; придбання навчально–наочних посібників та необхідної літератури; необхідних лікарських засобів для комплектації офісної аптечки; виконання робіт по обслуговуванню установок кондиціонування повітря та пожежної безпеки.

Компанія дотримується високих стандартів поведінки та суворо дотримується вимог відповідного законодавства у питаннях боротьби з корупцією та хабарництвом.

На основі цих заходів, яких вживає керівництво, ТОВ «Сігнет-Центр» дійшло висновку, що продовжувати свою діяльність на безперервній основі є доречною. Однак передбачити подальший розвиток подій та економічні наслідки війни для компанії на сьогодні є неможливим, що вказує на існування суттєвої невизначеності щодо безперервної діяльності.

2.2. Діагностика фінансово-економічного стану ТОВ «Сігнет-Центр»

Основним джерелом інформації про ТОВ «Сігнет-Центр» є його фінансова звітність, а саме Баланс та Звіт про фінансові результати підприємства. В табл. 2.5 наведені темпи зростання основних економічних показників діяльності ТОВ «Сігнет-Центр».

Таблиця 2.5

Основні економічні показники господарської діяльності
ТОВ «Сігнет-Центр» у 2021-2023 роках

Показники	Роки			Відхилення 2023 р. до 2021 р.	
	2021	2022	2023	+, –	%
1. Чистий дохід, тис. грн.	1241926	1534386	1422220	180294	14,52
2. Валовий прибуток, тис. грн.	138494	227401	396498	258004	в 1,9 р.б.
3. Операційний прибуток, тис. грн.	46405	804142	6024	-40381	-87,02
4. Чистий прибуток, тис. грн.	-125358	381714	-271987	-146629	в 1,2 р.б.
5. Середньооблікова чисельність працівників, осіб.	651	611	534	-117	-17,97
6. Середньорічна вартість: - необоротних активів, тис. грн.	1304421	1483003	1546100,5	241680	18,53
- в т.ч. основних засобів, тис. грн.	602174	808402,5	899527,5	297354	49,38
- оборотних активів, тис. грн.	799607,5	1068896	1420878,5	621271	77,70
7. Фондовіддача	2,06	1,90	1,58	-0,48	-23,34
8. Фондомісткість	0,48	0,53	0,63	0,15	30,44
9. Фондоозброєність, тис. грн./особу.	925,00	1323,08	1684,51	759,51	82,11
10. Коефіцієнт оборотності оборотних активів	1,55	1,44	1,00	-0,55	-35,55
11. Продуктивність праці, тис. грн./особу.	1907,72	2511,27	2663,33	755,61	39,61
12. Рентабельність господарської діяльності, %	-10,09	24,88	-19,12	-9,03	89,46

Джерело: сформовано автором за даними фінансової звітності

Аналіз основних економічних показників господарської діяльності ТОВ «Сігнет-Центр» за 2021-2023 роки свідчить про суттєві зміни в фінансовому стані компанії. За цей період чистий дохід збільшився на 180294

тис. грн, що становить приріст на 14,52%. Це свідчить про зростання обсягів реалізації продукції компанії.

Валовий прибуток зріс на значні 258004 тис. грн, що фактично подвоїло його рівень (зростання в 1,9 рази), що свідчить про покращення ефективності виробництва та збільшення прибутковості основної діяльності. Однак, операційний прибуток знизився на 40381 тис. грн, або на 87,02%, що може вказувати на збільшення операційних витрат або вплив інших негативних факторів.

Чистий прибуток зменшився на 146629 тис. грн, що становить зниження в 1,2 рази, підкреслюючи значні фінансові труднощі, з якими зіткнулася компанія в 2023 році. Це зниження може бути наслідком збільшення витрат або інших фінансових викликів, які необхідно вирішувати для відновлення стійкого фінансового стану.

Середньооблікова чисельність працівників ТОВ «Сігнет-Центр» у 2023 році в порівнянні з 2021 роком зменшилася на 117 осіб, або на 17,97%. Але це не мало негативного впливу на продуктивність праці, яка зросла на 755,61 тис. грн/особу, або 39,61%, що свідчить про збільшення ефективності праці. Фондоозброєність зросла на 82,11%, що вказує на збільшення інвестицій в основні засоби на одного працівника.

Середньорічна вартість необоротних активів зросла на 241680 тис. грн., або на 18,53%, що вказує на збільшення інвестицій в основні засоби. При цьому вартість основних засобів зросла на 297354 тис. грн., або на 49,38%, що може свідчити про модернізацію виробництва.

Це вплинуло на показник фондівдачі, яка знизилась на 23,34%, що вказує на зниження ефективності використання основних засобів. А фондомісткість зросла на 30,44%, що свідчить про збільшення витрат на основні засоби.

Середньорічна вартість оборотних активів зросла на 621271 тис. грн., або на 77,70%, що свідчить про збільшення оборотних коштів. Коефіцієнт

оборотності оборотних активів знизився на -0,55, що свідчить про зменшення швидкості обороту активів.

Рентабельність господарської діяльності знизилась на 89,46%, вказуючи на збитковість ТОВ «Сігнет-Центр».

Отже, аналіз основних економічних показників ТОВ «Сігнет-Центр» за 2021-2023 роки показує, що, незважаючи на значне зростання валового прибутку та чистого доходу, компанія зіткнулася з низкою проблем. Основні труднощі пов'язані зі зниженням операційного та чистого прибутку, що може вказувати на збільшення операційних витрат або інші негативні фактори. Також спостерігається зниження фондівдачі та коефіцієнта оборотності оборотних активів, що свідчить про зменшення ефективності використання ресурсів.

З іншого боку, значне зростання валової рентабельності, фондоозброєності та продуктивності праці свідчить про позитивні зміни в ефективності виробничих процесів та інвестиційній діяльності. Однак, для покращення загальної фінансової ситуації компанії необхідно зосередитися на оптимізації операційних витрат та підвищенні ефективності використання оборотних активів.

Вбачається за доцільне проаналізувати структуру активів ТОВ «Сігнет-Центр» (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Динаміка структури активів і пасивів ТОВ «Сігнет-Центр»

Показник	Станом на 31.12.2021 р.		Станом на 31.12.2022 р.		Станом на 31.12.2023 р.		Відхилення 2023р. до 2021 р.	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	+, -	%
Активи								
I. Необоротні активи	1449129	66,4	1516877	51,9	1575324	52,3	126195	108,7
II. Оборотні активи	734264	33,6	1403528	48,1	1438229	47,7	703965	195,9
Пасиви								
I. Власний капітал	976594	44,7	1682782	57,6	1068833	35,5	92239	109,4

II. Довгострокові зобов'язання та забезпечення	527160	24,1	621210	21,3	689408	22,9	162248	130,8
III. Поточні зобов'язання і забезпечення	679639	31,1	616413	21,1	1255312	41,7	575673	184,7
Баланс	2183393	100,0	2920405	100,0	3013553	100,0	830160	138,0

Джерело: розраховано на основі даних ТОВ «Сігнет-Центр»

На кінець 2023 року вартість майна ТОВ «Сігнет-Центр» склала 3013553 тис. грн., що на 830160 тис. грн., або на 38,0% більше, ніж на початку звітного періоду. Необоротні активи у структурі майна становили 1575324 тис. грн., що відповідає 52,3% від загальної вартості активів. З 2021 по 2023 рік вартість необоротних активів збільшилась на 126195 тис. грн., або на 8,7%, однак їх частка у загальній структурі майна зменшилась на 14,1%. Оборотні активи на кінець 2023 року досягли 1438229 тис. грн., збільшившись на 703965 тис. грн., або на 95,9%, і їх частка у структурі майна зросла на 14,1%.

Щодо джерел формування майна, на кінець 2023 року сума власного капіталу ТОВ «Сігнет-Центр» становила 1068833 тис. грн., що складає 35,5% від загальної вартості пасивів. У порівнянні з 2021 роком, власний капітал зріс на 92239 тис. грн., або на 9,4%, але його питома вага у загальній структурі пасивів зменшилась на 9,3%. Довгострокові зобов'язання та забезпечення у 2023 році склали 689408 тис. грн., або 22,9% від джерел майна, що на 162248 тис. грн. більше, ніж у 2021 році, хоча їх частка у структурі капіталу зменшилась на 1,3%. Поточні зобов'язання ТОВ «Сігнет-Центр» на кінець 2023 року становили 1255312 тис. грн., що відповідає 41,7% від пасивів. Це на 575673 тис. грн., або на 84,7% більше, ніж на кінець 2021 року, а їх питома вага у структурі джерел майна зросла на 10,5%.

Дані табл. 2.7 свідчать, що досліджуване ТОВ «Сігнет-Центр» було збитковим у 2021 і 2023 рр., та отримало прибуток тільки в 2022 р.

Таблиця 2.7

Динаміка фінансових результатів діяльності ТОВ «Сігнет-Центр»

у 2021-2023 роках, тис. грн.

Показник	Рік			Відхилення 2023 р. до 2021 р.	
	2021	2022	2023	+, -	%
Чистий дохід від реалізації продукції	1241926	1534386	1422220	180294	114,5
Собівартість реалізованої продукції	1103432	1306985	1025722	-77710	93,0
Валовий прибуток від реалізації продукції	138494	227401	396498	258004	286,3
Фінансовий результат від операційної діяльності	46405	804142	6024	-40381	13,0
Фінансовий результат до оподаткування	-125358	381714	-271987	-146629	217,0
Чистий фінансовий результат (прибуток, збиток)	-125358	381714	-271987	-146629	217,0

Джерело: розраховано на основі даних ТОВ «Сігнет-Центр»

Дані таблиці 2.7 свідчать, що чистий дохід від реалізації продукції зріс у 2023 році порівняно з 2021 роком на 180294 тис. грн., або 14,5%, що свідчить про збільшення продажів. Собівартість реалізованої продукції знизилась на 77710 тис. грн., або 7,0%, що позитивно вплинуло на валовий прибуток. Валовий прибуток значно зріс на 186,3%, що свідчить про покращення ефективності виробництва та реалізації.

Фінансовий результат від операційної діяльності різко зменшився на 87,0%, що може вказувати на збільшення операційних витрат або інших операційних проблем у 2023 році.

Фінансовий результат до оподаткування та чистий фінансовий результат показали значні збитки у 2023 році, збільшившись на 117,0% у порівнянні з 2021 роком. Це може свідчити про значні фінансові труднощі та необхідність аналізу причин таких збитків. Фінансовий результат ТОВ «Сігнет-Центр» в 2023 р. становив 271987 тис. грн збитку, що більше 2021 р. на 146629 тис. грн чи на 117,0%, оскільки в 2021 р. було отримано 125358 тис. грн збитку. Найбільш успішним для ТОВ «Сігнет-Центр» був 2022 р., тоді підприємство отримало 381714 тис. грн прибутку.

Незважаючи на зростання чистого доходу від реалізації продукції та значне збільшення валового прибутку, ТОВ «Сігнет-Центр» зіткнулася з великими фінансовими втратами у 2023 році. Це може бути пов'язано з операційними та фінансовими труднощами, які потребують детального аналізу та розробки стратегії для їх подолання.

Порушення у надходженнях доходів від експорту та витрати на логістику. До війни більше 95% експорту зерна ТОВ «Сігнет-Центр» здійснювалося через морські порти Одеси та Миколаєва. З лютого до липня 2022 року ТОВ «Сігнет-Центр» могла експортувати зерно з країни лише через західні кордони залізницею, вантажівками або річкою Дунай. З 22 липня 2022 року, коли набула чинності угода про розблокування одеських портів, ТОВ «Сігнет-Центр» вдалося повернутися до довоєнних обсягів експорту. Проте значно зросла вартість логістики через термінали чорноморського порту.

Компанія використовує альтернативні маршрути для експорту зерна у разі не продовження угоди. Отже, ТОВ «Сігнет-Центр» знадобиться більше часу для експорту своїх запасів і отримання відповідних доходів. Запаси ТОВ «Сігнет-Центр» знаходяться в хорошому стані та надійно зберігаються, за винятком запасів на суму 279 тисяч доларів США, які знаходяться у терміналах порту Миколаїв і досі не можуть бути відправлені. Жоден з активів ТОВ «Сігнет-Центр» не зазнав шкоди внаслідок війни.

Далі проаналізуємо показники фінансового стану підприємства. Розраховані показники фінансової стійкості ТОВ «Сігнет-Центр» покажемо в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Оцінка фінансової стійкості ТОВ «Сігнет-Центр» у 2021-2023 роках

Показник	Рік			Відхилення 2023 р. до 2021 р. +, -
	2021	2022	2023	
Коефіцієнт автономії	0,4473	0,5762	0,3547	-0,093
Маневреність робочого капіталу	8,8155	1,2852	4,4012	-4,414
Коефіцієнт фінансової залежності	2,2357	1,7355	2,8195	0,584
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0,484	0,099	-0,474	0,010
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	0,553	0,424	0,645	0,093
Коефіцієнт структури фінансування необоротних активів	0,364	0,410	0,438	0,074
Коефіцієнт довгострокових зобов'язань	0,437	0,502	0,355	-0,082
Коефіцієнт поточних зобов'язань	0,563	0,498	0,645	0,082

Коефіцієнт фінансового левириджу	0,540	0,369	0,645	0,105
Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу	1,236	0,735	1,819	0,584
Коефіцієнт забезпечення власними коштами	-0,644	0,118	-0,352	0,291
Коефіцієнт фінансової стабільності	0,809	1,360	0,550	-0,260

Джерело: розраховано на основі даних ТОВ «Сігнет-Центр»

З проведених розрахунків в таблиці 2.8 можна зробити висновок, що коефіцієнт автономії (концентрації власного капіталу ТОВ «Сігнет-Центр») у 2023 році склав 0,3547, що на 0,093 пункту менше порівняно з 2021 роком. Це свідчить про те, що фінансова стійкість ТОВ «Сігнет-Центр» зменшилась. Аналіз коефіцієнта довгострокових зобов'язань і коефіцієнта поточних зобов'язань показує, що у 2023 році в структурі позикових коштів ТОВ «Сігнет-Центр» довгострокові зобов'язання становили 35,5%, а поточні зобов'язання - 64,5%.

Аналіз фінансових показників ТОВ «Сігнет-Центр» за 2021-2023 роки показує, що компанія зіткнулася з низкою викликів. Коефіцієнт автономії та маневреність робочого капіталу суттєво знизилися, що свідчить про зменшення фінансової стійкості та можливостей ефективного використання капіталу. Зростання коефіцієнта фінансової залежності та збільшення частки поточних зобов'язань вказує на підвищену залежність від залучених коштів та збільшення фінансового навантаження.

Незважаючи на зменшення довгострокових зобов'язань, коефіцієнти концентрації залученого капіталу та фінансового левириджу зросли, що підкреслює збільшення використання позикового капіталу. Також спостерігається зниження коефіцієнта фінансової стабільності, що вказує на необхідність покращення фінансового управління. Загалом, результати аналізу свідчать про необхідність посилення контролю за фінансовими потоками та оптимізації використання ресурсів для підвищення фінансової стабільності ТОВ «Сігнет-Центр».

В таблиці 2.9 відобразимо оцінку ліквідності ТОВ «Сігнет-Центр».

Таблиця 2.9

Оцінка ліквідності ТОВ «Сігнет-Центр» у 2021-2023 роках

Показник	Рік			Відхилення 2023 р. до 2021 р. +, -
	2021	2022	2023	
Загальний коефіцієнт покриття	1,080	2,277	1,146	0,065
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,385	0,663	0,528	0,143
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,109	0,030	0,158	0,049
Частка оборотних активів в загальній сумі активів, %	33,6	48,1	47,7	14,1
Частка запасів в оборотних активах, %	64,4	70,9	53,9	-10,5

Джерело: розраховано на основі даних ТОВ «Сігнет-Центр»

Дані табл. 2.9 свідчать, що коефіцієнт покриття зріс на 0,065 пункти у 2023 р. порівняно з 2021 р. У ТОВ «Сігнет-Центр» показник покриття є вищим від нормативного: в 2021 р. в 1,1 рази, в 2022 р. в 2,3 рази, а в 2023 р. в 1,1 разів. Тобто підприємство володіє активами для покриття термінових боргів.

Отже, загальний коефіцієнт покриття та коефіцієнт швидкої ліквідності ТОВ «Сігнет-Центр» покращилися, що свідчить про підвищення здатності компанії покривати свої поточні зобов'язання. Особливо варто відзначити зростання коефіцієнта абсолютної ліквідності, що вказує на значне підвищення ліквідності грошових коштів. Частка оборотних активів у загальній сумі активів також зросла, що вказує на покращення ліквідності компанії.

Однак, зниження частки виробничих запасів в оборотних активах свідчить про можливе зменшення обсягу запасів або про покращення їх управління. Загалом, результати свідчать про позитивні зміни в ліквідності компанії, але вимагають подальшого контролю та аналізу для підтримання стійкості в майбутньому.

Для характеристики ділової активності ТОВ «Сігнет-Центр» наведемо показники таблиці 2.10.

Таблиця 2.10

Оцінка ділової активності ТОВ «Сігнет-Центр» у 2021-2023 роках

Показник	Рік			Відхилення 2023 р. до 2021 р. +, -
	2021	2022	2023	

Коефіцієнт оборотності оборотних засобів	1,553	1,435	1,001	-0,552
Тривалість одного обороту оборотних засобів, днів	235,0	254,3	364,7	129,7
Коефіцієнт завантаження оборотних активів	0,644	0,697	0,999	0,355
Коефіцієнт оборотності запасів	1,936	1,781	1,159	-0,777
Тривалість одного обороту запасів, днів	188,5	205,0	315,0	126,5
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	72,144	37,708	12,135	-60,009
Тривалість одного обороту дебіторської заборгованості, днів	5,1	9,7	30,1	25,0
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	172,156	192,359	36,862	-135,294
Тривалість одного обороту кредиторської заборгованості, днів	2,1	1,9	9,9	7,8
Тривалість операційного циклу, днів	193,6	214,6	345,1	151,5

Джерело: розраховано на основі даних ТОВ «Сігнет-Центр»

Дані табл. 2.10 показують, що за період дослідження оборотність оборотних коштів ТОВ «Сігнет-Центр» за рік уповільнилася на 129,7 дні. Це привело до зменшення коефіцієнта оборотності засобів на 0,552 пункти і росту коефіцієнту завантаження оборотних активів на 0,355 пункти.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості знизився на 135,294 пункту, що свідчить про зменшення швидкості розрахунків з кредиторами. Тривалість одного обороту кредиторської заборгованості збільшився на 7,8 днів та вказує на уповільнення розрахунків з кредиторами. Збільшення тривалості операційного циклу на 151,5 днів вказує на значне уповільнення всього операційного процесу.

Аналіз ділової активності ТОВ «Сігнет-Центр» за 2021-2023 роки показує тенденцію до уповільнення оборотності активів компанії. Зниження коефіцієнтів оборотності оборотних засобів, запасів та дебіторської заборгованості, а також збільшення тривалості одного обороту цих активів, свідчить про зменшення ефективності використання ресурсів компанії. Зростання тривалості операційного циклу на 151,5 днів вказує на загальне уповільнення операційного процесу, що може негативно впливати на фінансові результати.

Одночасно з цим, зростання коефіцієнта завантаження оборотних активів свідчить про збільшення їхнього використання для забезпечення продажів, що може бути позитивним сигналом за умов оптимізації інших процесів. В цілому, компанії слід звернути увагу на підвищення ефективності управління оборотними активами та прискорення процесів інкасації дебіторської заборгованості і розрахунків з кредиторами.

Розраховані показники рентабельності ТОВ «Сігнет-Центр» представимо в таблиці 2.11.

Дані таблиці 2.11 показують, що рентабельність ТОВ «Сігнет-Центр» становила в 2021 р. – -8,8%, в 2022 р. – 24,4%, в 2023 р. – -17,6%. За період дослідження рентабельність підприємства знизилася на 8,8%, а найбільш вдалим був 2022 р.

Таблиця 2.11

Показники рентабельності діяльності ТОВ «Сігнет-Центр»
у 2021-2023 роках

Показник	Рік			Відхилення 2023 р. до 2021 р. +, -
	2021	2022	2023	
Рентабельність підприємства, %	-8,8	24,4	-17,6	-8,8
Валова рентабельність виробничих витрат, %	12,6	17,4	38,7	26,1
Коефіцієнт окупності виробничих витрат	7,967	5,747	2,587	-5,380
Коефіцієнт окупності чистого доходу	8,967	6,747	3,587	-5,380
Рентабельність виручки від реалізації продукції, %	11,2	14,8	27,9	16,7
Чиста рентабельність реалізації продукції, %	12,6	17,4	38,7	26,1
Рентабельність оборотних активів, %	-15,7	35,7	-19,1	-3,5
Рентабельність активів, %	-6,0	15,0	-9,2	-3,2
Рентабельність власного капіталу, %	-12,0	28,7	-19,8	-7,7
Коефіцієнт покриття виробничих витрат	0,888	0,852	0,721	-0,167
Коефіцієнт окупності виробничих витрат	1,126	1,174	1,387	0,261
Коефіцієнт покриття адміністративних витрат	0,069	0,055	0,066	-0,002
Коефіцієнт окупності адміністративних витрат	14,596	18,132	15,042	0,446
Коефіцієнт покриття витрат на збут	0,079	0,084	0,191	0,111
Коефіцієнт окупності витрат на збут	12,588	11,840	5,240	-7,348

Джерело: розраховано на основі даних ТОВ «Сігнет-Центр»

Аналіз показників рентабельності діяльності ТОВ «Сігнет-Центр» за 2021-2023 роки вказує на змішану динаміку. З одного боку, спостерігається значне покращення валової рентабельності виробничих витрат, рентабельності виручки від реалізації продукції та чистої рентабельності реалізації продукції, що свідчить про підвищення ефективності операційної діяльності. Однак, з іншого боку, спостерігається зниження рентабельності підприємства, рентабельності оборотних активів, рентабельності активів та рентабельності власного капіталу, що вказує на зменшення загальної прибутковості компанії.

Зниження коефіцієнтів окупності виробничих витрат та чистого доходу також свідчить про зменшення ефективності використання ресурсів. Незважаючи на зростання коефіцієнтів покриття адміністративних витрат та витрат на збут, зниження їх окупності вказує на необхідність подальшої оптимізації витрат. Загалом, компанія демонструє покращення в деяких аспектах операційної діяльності, але потребує підвищеної уваги до управління ресурсами та фінансовими потоками для забезпечення стабільної рентабельності.

2.3. Механізм кредитування господарської діяльності ТОВ «Сігнет-Центр»

Механізм кредитування господарської діяльності ТОВ «Сігнет-Центр» складається з кількох ключових етапів, кожен з яких відіграє важливу роль у забезпеченні фінансової підтримки компанії. Цей процес наведений на рис. 2.1.

Українські банки використовують власні внутрішні методики та положення для оцінки кредитоспроможності позичальників, які зазвичай ґрунтуються на методичних рекомендаціях Національного банку України щодо оцінки кредитоспроможності та фінансової стабільності позичальника.

В цілому, механізм оцінки кредитоспроможності потенційних позичальників – юридичних осіб – в сучасних умовах складається з двох основних етапів: аналізу фінансового стану позичальника та оцінки якісних показників діяльності підприємства.

Постановою від 30 червня 2016 року № 351 НБУ затверджено Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями [41].

Банк для розрахунку інтегрального показника фінансового стану боржника – юридичної особи, що належить до великого або середнього підприємства, використовує дані звітності, складеної відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [36].

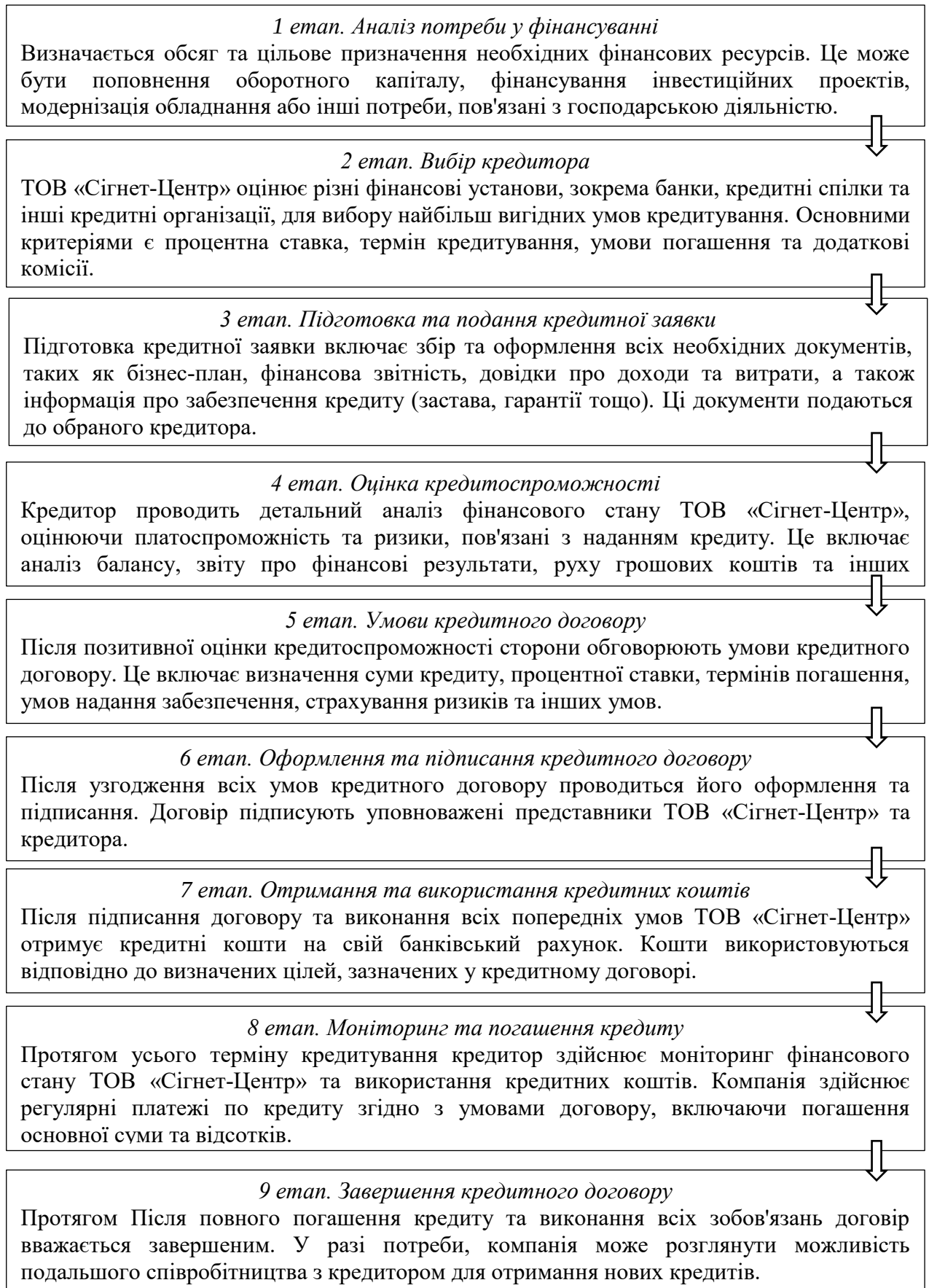

Рис. 2.1. Ключові етапи механізму кредитування господарської діяльності ТОВ «Сігнет-Центр»

Діюче Положення акумулює в собі основні принципи проведення розрахунку фінансового стану позичальників банків України, що відображені в удосконаленій методиці оцінки кредитоспроможності позичальників – юридичних осіб. Згідно цієї методики, банк здійснює визначення рейтингового класу боржника-юридичної особи залежно від значення інтегрального показника з урахуванням величини підприємства (велике, середнє або мале).

В основі класифікації покладено метод дискримінантного аналізу, який широко застосовується у світовій практиці оцінювання кредитних ризиків. Розрахунки інтегрального показника фінансового стану позичальника-юридичної особи здійснюється із застосуванням багатофакторної дискримінантної моделі за наступною формулою:

$$Z = a_1 X_1 + a_2 X_2 + a_3 X_3 + a_4 X_4 + a_5 X_5 + a_n X_n - a_0, \quad (2.1)$$

де Z – інтегральний показник;

$X_1, X_2 \dots X_n$ - фінансові коефіцієнти, що визначаються на підставі даних фінансової звітності боржника - юридичної особи;

$a_1, a_2 \dots a_n$ - параметри, що визначаються з урахуванням вагомості та розрядності фінансових коефіцієнтів і щорічно актуалізуються Національним банком України на підставі даних фінансової звітності боржників - юридичних осіб. Банк для актуалізації параметрів дискримінантної моделі подає до Національного банку України відповідну інформацію щодо даних фінансової звітності боржників - юридичних осіб за формою та у строки, установлені Національним банком України;

a_0 - вільний член дискримінантної моделі, значення якого щорічно актуалізуються Національним банком України.

Залежно від значення інтегрального показника позичальник належить до певного діапазону значень ймовірності дефолту, якому відповідає той чи інший клас. Фінансові коефіцієнти визначаються на підставі даних фінансової звітності за останній звітний період.

Положенням передбачено вісімнадцять моделей розрахунку інтегрального показника у розрізі позичальників, які належать до суб'єктів малого бізнесу та до великих і середніх підприємств та диференціація моделей на дев'ять груп за видами економічної діяльності [41].

Основна ідея ранжування моделей полягає у забезпеченні достатньої точності оцінок кредитних ризиків. Базовий перелік фінансових коефіцієнтів, що включені до моделі інтегральної оцінки має 21 показник, які характеризують усі основні позиції фінансового стану позичальника [41].

До них входять: структура капіталу, прибутковість та рентабельність, ліквідність та платоспроможність, оборотність. Методичний підхід передбачає врахування різних показників для розрахунку прибутковості (EBIT, EBITDA, чистий прибуток), що у комбінації з різними базами розрахунку (дохід, активи, інвестований власний капітал) забезпечує незначний рівень кореляції зазначених коефіцієнтів. Це також стосується коефіцієнтів оборотності та ліквідності [41].

Проаналізуємо ТОВ «Сігнет-Центр» за методикою оцінки кредитоспроможності регламентованою Постановою НБУ.

Враховуючи, що за видом економічної діяльності аналізоване товариство згідно з Класифікацією видів економічної діяльності ДК 009:2010, затвердженою наказом Держспоживстандарту України від 11 жовтня 2010 року № 457 (зі змінами), належить до секції А – Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство, інтегральний показник кредитоспроможності позичальника обчислимо за формулою:

$$Z = 2,599 + 0,451 \times X_2 + 0,637 \cdot X_5 + 0,529 \cdot X_8 + 0,362 \times X_9 + 0,756 \cdot X_{11} \quad (2.2)$$

де $X_1, X_2 \dots X_n$ - фінансові коефіцієнти, що визначаються на підставі даних фінансової звітності боржника - юридичної особи та параметрів дискримінантної моделі Національного банку України, представлені у табл. 2.12.

Таблиця 2.12

Моделі розрахунку інтегрального показника боржника – юридичної особи
для великого або середнього підприємства за методикою українських банків

Фінансові показники (K _i)	Діапазони фінансових показників	Мінімальне значення діапазону (K _i min ≥)	Максимальне значення діапазону (K _i max <)	Показники (X _i)	
K ₂	1	Менше ніж 50,75 %		X ₂	-1,6424
	2	50,75 %	80,81 %		-0,5326
	3	80,81 %	111,94 %		-0,1756
	4	111,94 %	150,66 %		0,2772
	5	150,66 %	256,96 %		0,8184
	6	256,96 %	352,91 %		0,8619
	7	352,91 %	940,17 %		1,0484
	8	Дорівнює або більше ніж 940,17 %			1,0498
K ₅	1	Менше ніж 11144,6 %		X ₅	-0,505
	2	11144,6 %	18833,8 %		-0,05
	3	18833,8 %	25755,1 %		0,327
	4	25755,1 %	35514,9 %		0,702
	5	Дорівнює або більше ніж 35514,9 %			-0,125
K ₈	1	Менше ніж 415,4 %		X ₈	0,739
	2	415,4 %	1827,2 %		0,563
	3	1827,2 %	4172,6 %		0,327
	4	4172,6 %	8878,9 %		0,070
	5	Дорівнює або більше ніж 8878,9 %			-0,911
K ₉	1	Менше ніж 0,7 %		X ₉	-1,452
	2	0,7 %	5,5 %		0,089
	3	5,5 %	23,1 %		0,252
	4	Дорівнює або більше ніж 23,1 %			0,515
K ₁₁	1	Менше ніж -0,62 %		X ₁₁	1,3689
	2	- 0,62 %	7,12 %		1,1048
	3	7,12 %	11,22 %		0,9221
	4	11,22 %	17,03 %		0,6443
	5	17,03 %	26,33 %		0,5033
	6	26,33 %	42,68 %		-0,0554
	7	42,68 %	96,29 %		-0,7215
	8	Дорівнює або більше ніж 96,29 %			-1,9058

Джерело

Результати розрахунку, характеристика та алгоритм обчислення фінансових показників, що використовуються для розрахунку інтегрального показника фінансового стану ТОВ «Сігнет-Центр» за 2021-2023 роки представлено у таблиці 2.13.

Таблиця 2.13

Характеристика та алгоритм обчислення фінансових показників, що використовуються для розрахунку інтегрального показника фінансового стану ТОВ «Сігнет-Центр» за 2021-2023 роки

Фінансовий показник	Характеристика	Алгоритм розрахунку	2021 р.	2022 р.	2023 р.
К2, - показники загальної ліквідності	Спроможність підприємства покривати короткострокові зобов'язання за рахунок оборотних активів	$\frac{\text{ф. 1 р. 1125 гр.} + \text{р. 1100} + \text{р. 1110} + \text{р. 1165 гр. 4}}{\text{ф. 1 р. 1695 гр. 4}}$	0,857	1,761	0,942
К5, - показники оборотності запасів	Період повного обороту запасів	$\frac{\text{ф. 1 р. 1100} + \text{р. 1110 гр. 4)} \cdot 365}{\text{ф. 2 р. 2050 гр. 3}}$	159,29	282,50	286,48
К8, - показники оборотності кредиторської заборгованості	Період повного обороту кредиторської заборгованості	$\frac{\text{ф. 1 р. 1615 гр. 4} \times 365}{\text{ф. 2 р. 2050 гр. 3}}$	2,215	1,925	17,351
К9 - показник рентабельності операційної діяльності	Ефективність операційної діяльності підприємства	$\frac{\text{ф. 2 р. 2190} - \text{р. 2195 гр. 3}}{\text{ф. 2 р. 2000} + \text{р. 2010 гр. 3}}$	0,031	0,524	0,004
К11, - показники покриття боргу чистим доходом	Спроможність обслуговування боргу доходами від основного виду діяльності	$\frac{\text{ф. 1 р. 1510} + \text{р. 1515} + \text{р. 1600} + \text{р. 1610} - \text{р. 1165 гр. 4}}{\text{ф. 2 р. 2000} + \text{р. 2010 гр. 3}}$	0,756	0,711	0,801

Дослідивши ТОВ «Сігнет-Центр» за методикою проведення оцінки кредитного ризику НБУ, можемо зробити наступні висновки.

У 2023 році недостатнім є рівень загальної ліквідності. Значення

коефіцієнта загальної ліквідності на кінець аналізованого періоду вже не досягало нормативного значення цього показника. Можемо відмітити, що підприємство станом на кінець 2023 року неспроможне погасити всі свої зобов'язання вчасно і в повному обсязі. Недостатній рівень ліквідності підприємства є негативним фактором для кредиторів.

Проаналізувавши фінансові показники ТОВ «Сігнет-Центр» за методикою Національного банку України, можна зробити такі висновки:

1. Покращення загальної ліквідності: значення показників загальної ліквідності (K2) покращилися з 0,857 у 2021 році до 0,942 у 2023 році, що свідчить про зростання спроможності компанії покривати короткострокові зобов'язання.

2. Збільшення періоду обороту запасів: показники оборотності запасів (K5) показують, що період повного обороту запасів збільшився, що може вказувати на неефективне управління запасами або зниження швидкості реалізації продукції.

3. Зниження ефективності операційної діяльності: показник рентабельності операційної діяльності (K9) значно знизився, що свідчить про зниження ефективності операційної діяльності компанії.

4. Покращення спроможності обслуговування боргу: показник покриття боргу чистим доходом (K11) покращився, що свідчить про підвищення спроможності компанії обслуговувати борги за рахунок чистого доходу від основної діяльності.

Затверджений НБУ алгоритм оцінки кредитного ризику юридичної особи-позичальника передбачає трансформацію фактичних значень коефіцієнтів. Вихідні дані для розрахунку інтегрального показника кредитного ризику ТОВ «Сігнет-Центр» за 2021-2023 роки представлено у табл. 2.14.

Таблиця 2.14

Вихідні дані для розрахунку інтегрального показника кредитного ризику
ТОВ «Сігнет-Центр» за 2021-2023 роки за методикою НБУ

Фінансовий показник	K _i , %			(X _i)		
	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
K2, - показники загальної ліквідності	0,857	1,761	0,942	-0,1756	0,8184	-0,1756
K5, - показники оборотності запасів	159,29	282,50	286,48	-0,05	0,702	0,702
K8, - показники оборотності кредиторської заборгованості	2,215	1,925	17,351	0,327	0,327	-0,911
K9 - показник рентабельності операційної діяльності	0,031	0,524	0,004	0,252	0,515	0,739
K11, - показники покриття боргу чистим доходом	0,756	0,711	0,801	-0,7215	-0,7215	-0,7215

$$Z_{2021} = 2,207$$

$$Z_{2022} = 3,229$$

$$Z_{2023} = 2,209$$

Клас ТОВ «Сігнет-Центр» визначається залежно від значення інтегрального показника з урахуванням величини підприємства згідно з попередніми розрахунками. Визначення класу боржника - юридичної особи для великого або середнього підприємства за інтегральним показником наведена в табл. 2.15.

Таблиця 2.15

Визначення класу боржника - юридичної особи для великого або середнього підприємства за інтегральним показником

Види економічної діяльності	Діапазони значень інтегрального показника за класами									
	значення	клас 1	клас 2	клас 3	клас 4	клас 5	клас 6	клас 7	клас 8	клас 9
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство - секція А	Більше або дорівнює	+4,46	+3,79	+3,12	+2,45	+1,77	+1,10	+0,43	-0,24	-
	Менше ніж	-	+4,46	+3,79	+3,12	+2,45	+1,77	+1,10	+0,43	-0,24

Отже, ТОВ «Сігнет-Центр» у 2021 та 2023 роках належало до 5 класу, у 2022 році – до 3 класу.

ТОВ «Сігнет-Центр» володіє задовільною позицією ліквідності та має достатні оборотні активи для покриття своїх короткострокових позик.

Станом на 31.12.2023 року у ТОВ «Сігнет-Центр» існують довгострокові та короткострокові зобов'язання:

Довгострокові зобов'язання представлені, в основному, заборгованістю за договорами оренди землі сільськогосподарського призначення в розмірі 627751 тис. грн. та заборгованістю за угодами фінансової оренди з придбання транспортних засобів та сільськогосподарської техніки в розмірі 5858 тис. грн.

Короткострокові зобов'язання представлені, в основному, поточною заборгованістю за договорами оренди землі сільськогосподарського призначення в розмірі 31658 тис. грн., поточною заборгованістю за угодами фінансової оренди з придбання транспортних засобів та сільськогосподарської техніки в розмірі 5509 тис. грн. та поточною заборгованістю за довгостроковими банківськими кредитами в розмірі 37301 тис. грн.

Станом на 31 грудня 2023 року ТОВ «Сігнет-Центр» має заборгованість за банківськими кредитами в розмірі:

- довгострокові кредити банків - 54 353 тис. грн;
- короткострокові кредити банків – 611 947 тис. грн.

Станом на 31 грудня 2023 року банківські кредити були представлені наступним чином (табл. 2.16):

Таблиця 2.16

Банківські кредити ТОВ «Сігнет-Центр» станом на 31 грудня

	Валюта позики	Заборгованість у валюті	Відсоткова ставка, річних	Балансова вартість
1	2	3	4	5
2022 рік				
Довгострокові банківські позики				
Український банк	Долари США	3 000	3.8%	81 834

Всього довгострокових позик		3 000	x	81 834
Короткострокові банківські позики				
Український банк	Долари США	9 000	3.5%	245 504

Продовження табл. 2.16

1	2	3	4	5
Український банк	Долари США	1 274	3.1%	34 759
Український банк	Долари США	1 740	3.8%	47 464
Український банк	Долари США	5 000	3.2%	136 391
Всього короткострокових позик		17 014	x	464 118
Відсотки по кредитах		63	x	1 715
Всього банківських позик		20 077	x	547 667
2023 рік				
Довгострокові банківські позики				
Український банк	Долари США	1 740	3.8%	54 353
Всього довгострокових позик		1 740	x	54 353
Короткострокові банківські позики				
Український банк	грн	70 000	18.0%	70 000
Український банк	Долари США	11 100	3.5%	405 912
Український банк	Долари США	2 700	5.25%	98 735
Український банк	Долари США	1 020	3.8%	37 300
Всього короткострокових позик			x	611 947
Відсотки по кредитах		56	x	2 030
Всього банківських кредитів			x	668 330

Джерело: сформовано автором за даними підприємства

Відсоткові витрати за всіма банківськими позиками ТОВ «Сігнет-Центр» мають нараховуватися та оплачуватися щомісяця.

Станом на 31 грудня 2022-2023 років банківські позики були забезпечені об'єктами основних засобів балансовою вартістю в сумі 1037008 тисяч гривень та 798 892 тисяч гривень відповідно.

Динаміка інтегрального показника кредитоспроможності (рис. 2.2) свідчить, що за методологією НБУ у 2021 році ТОВ «Сігнет-Центр» належав до 5 класу, а протягом 2022 року вже до 3 класу, у 2023 році – знову до 5 класу. Це характеризує об'єкт дослідження як такий, що має нижчу, ніж достатню кредитоспроможність ТОВ «Сігнет-Центр» у 2021 та 2023 роках.

Динаміку інтегрального показника кредитоспроможності ТОВ «Сігнет-Центр» за 2021-2023 роки наочно представлено на рис. 2.2.

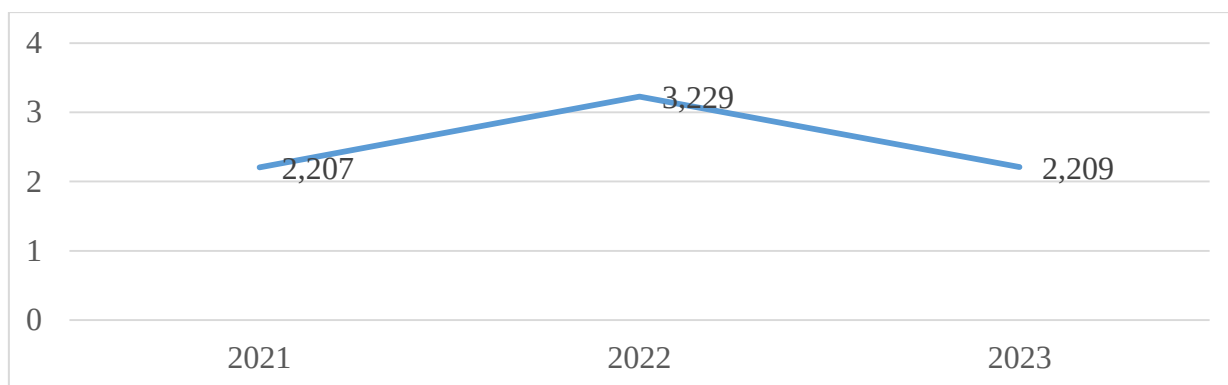

Рис. 2.2. Динаміка інтегрального показника кредитоспроможності ТОВ «Сігнет-Центр» за 2021-2023 роки (за методологією НБУ)

Джерело: побудовано автором

Отже, отримані показники входять до діапазону значень, що відповідає 5 класу позичальника. Отримані результати демонструють низький рівень кредитоспроможності ТОВ «Сігнет-Центр», що свідчить про те, що при необхідності залучення коштів фінансовий стан підприємства не дозволить виконати перед банком свої зобов'язання та вчасно повернути не лише кредитні кошти, а й банківські відсотки за їх користування.

Підприємство має максимально дозволений відсоток кредитів, більше кредитів на даний момент воно отримати не може, так як має високий ризик неплатежу та високий показник ймовірності дефолту. Досить високий рівень можливості виникнення дефолту на ТОВ «Сігнет-Центр» підкріплює отримані результати щодо низького рівня кредитоспроможності ТОВ «Сігнет-Центр». Це дає негативні прогнози щодо кредитного рейтингу підприємства в майбутньому.

Підводячи підсумок щодо практичних аспектів визначення кредитоспроможності позичальника, слід зазначити, що банки у своїй діяльності керуються Внутрішньою методикою оцінки фінансового стану юридичних осіб. Дана методика передбачає його проведення шляхом аналізу кількісних та якісних показників. Щодо кількісних, то основним законодавчо

визначеним способом є інтегральна оцінка кредитоспроможності позичальника та визначення його належності до певного класу. Перелік якісних показників та їх питома вага визначається власне банком та є невід'ємною частиною процесу аналізу кредитоспроможності позичальника.

В межах дослідження було проведено комплексну оцінку кредитоспроможності ТОВ «Сігнет-Центр», за результатами якої кількісні показники, отримані внаслідок побудови інтегральної моделі, входять до діапазону значень, що відповідають п'ятому класу позичальника. Розрахунок загального показника підтвердив низький рівень кредитоспроможності ТОВ «Сігнет-Центр». Щодо ймовірності виникнення дефолту, то вона є максимальною.

Отже, ефективний механізм кредитування дозволяє ТОВ «Сігнет-Центр» залучати необхідні фінансові ресурси для підтримки та розвитку господарської діяльності, забезпечуючи стабільність та конкурентоспроможність на ринку. Важливими складовими цього механізму є ретельний аналіз потреб у фінансуванні, вибір надійного кредитора, підготовка якісної кредитної заявки та відповідальне виконання умов кредитного договору.

2.4. Напрями застосування нетрадиційних методів кредитування господарської діяльності ТОВ «Сігнет-Центр»

Фінансове забезпечення суб'єктів підприємницької діяльності – це очевидна передумова розвитку бізнесу у ринкових умовах господарювання. Зазвичай представники мікро-, малого та середнього бізнесу мають потребу в поповненні оборотних коштів, модернізації основних засобів, використанні новітніх технологій, сировини, створенні нових продуктів, отриманні коштів, необхідних для капіталовкладень. Джерелами фінансового забезпечення для таких суб'єктів традиційно вважають: бюджетне забезпечення, інвестиції,

кредити, бізнес-ангели та венчурні фонди, краудфандинг, власні кошти та останнім часом активно використовувані грантові інструменти.

Бюджетне забезпечення підтримки малих підприємств здійснюється державними, регіональними та місцевими фондами. В Україні механізм фінансування малого підприємництва державою не надто розвинений у зв'язку з дефіцитом бюджетних коштів. Водночас на практиці дотації залишаються одним із найпоширеніших важелів фінансового механізму сприяння розвитку підприємництва розвинених країн. Так, сума щорічних дотацій із бюджету США малим підприємствам становить 300 млрд доларів. Пряма державна підтримка надається тим підприємствам, діяльність яких є важливою для розвитку національної економіки або має пріоритетне значення [21].

Управління кредитоспроможністю підприємства має винятково важливе значення, адже визначає передумови для підприємства щодо одержання кредитних коштів у разі необхідності. А кредитні ресурси часто є єдиним джерелом фінансування розвитку суб'єктів господарювання.

Однією із ключових проблем, які потрібно вирішити у процесі управління кредитоспроможністю суб'єкта господарювання, на нашу думку, є об'єктивна оцінка даного показника. Попри різноманітність підходів до визначення рівня кредитоспроможності, досі результати такої оцінки є суперечливими при використанні декількох показників, що викликає сумніви у їх об'єктивності.

Наприклад, попри достатньо високий рівень кредитоспроможності ТОВ «Сігнет-Центр», який показали методики на основі інтегральних показників, виникають питання щодо окремих показників фінансового стану, які не характеризують підприємство як надійного позичальника. Наприклад, невисокий рівень рентабельності, уповільнення оборотності запасів, збільшення тривалості операційного та фінансового циклу, дуже висока залежність від зовнішніх джерел фінансування. Такі показники можуть насторожити як фінансово-кредитну установу як кредитора, так і

постачальника, який надає комерційний кредит. Проте, якщо орієнтуватись лише на інтегральний показник, який вказує на високу ймовірність повернення позикових коштів, то це несе високі ризики для кредитора.

Така неоднозначність результатів оцінки вказує на необхідність застосування різноманітних підходів оцінки кредитоспроможності для мінімізації ризику – як традиційних, так і альтернативних. Враховуючи турбулентність умов господарювання в сучасних умовах фінансові показники можуть мати тимчасові значні відхилення від нормативів або загальноприйнятих значень. В таких умовах для кредитора більшу роль відіграють якісні показники, зокрема кредитна історія підприємства, ділова репутація, попит споживачів на продукцію, перспективи розвитку тощо.

Для вітчизняної практики оцінки кредитоспроможності характерне недостатнє інформаційне та методологічне забезпечення процесу оцінки кредитоспроможності. Інформація офіційної фінансової звітності не завжди об'єктивно відображає дійсний стан позичальника.

З огляду на це, виникають сумніви щодо можливості об'єктивної оцінки фінансового стану позичальника на основі аналізу даних фінансової звітності. Це зумовлено наступними причинами:

1) у процесі підготовки фінансової звітності окремі підприємства можуть застосовувати так звану «техніку декорації вітрин», тобто виконуються фінансові операції, які на короткий строк штучно поліпшують стан підприємства. Це зумовлює недостатню якість звітності для проведення аналізу;

2) фінансова звітність складається на визначену дату, відповідно процеси, що відбуваються за період між датами складання звітності в ній не відображаються;

3) для отримання об'єктивних результатів оцінки кредитоспроможності позичальника необхідно аналізувати значну кількість їх фінансових звітів за низку періодів. Через відсутність даних такий аналіз не завжди можна провести, наприклад, якщо підприємство новостворене, або немає іншої

інформації, що є конфіденційною та публічно не доступна [23]

Саме тому так важливо поєднувати різноманітні джерела аналізу та різноманітні підходи до оцінки кредитоспроможності, що мінімізує ризики для кредитора.

Врахування великої кількості різноманітних даних у процесі аналізу підвищує його ефективність та гарантує своєчасність розпізнавання ознак потенційної проблемності, основні критерії якої не обмежуються наведеними у табл. 2.17.

Таблиця 2.17

Основні критерії потенційної проблемності в системі управління ризиками
кредитоспроможності позичальників-юридичних осіб

Група критеріїв	Перелік критеріїв
Надмірне зростання продажів	швидке зростання обороту; зростання накладних витрат; суттєве зростання кредиторської заборгованості; зменшення обсягів грошових ресурсів; зменшення коефіцієнту поточної ліквідності, зменшення прибутковості, зменшення обсягу ліквідних активів; необхідність залучення додаткового капіталу для збереження темпів розвитку; надмірно великі запаси; різка зміна ставок амортизації; переоцінка активів.
Фінансові проблеми	виплата дивідендів компанії, що несе збитки; порушення умов кредитних та забезпечувальних угод; диверсифікація або розширення існуючих операцій без наявності необхідних капітальних ресурсів.
Проблеми бухгалтерського обліку	затримка у наданні кредитору фінансової інформації; негативний аудиторський висновок; зміни у процедурах обліку (переоцінка запасів, ставок амортизації тощо).
Проблеми управління	істотні зміни у структурі власності компанії та/або у керівному складі; занадто сильне покладання на одну окрему особу; погіршення репутації менеджменту компанії
Проблеми, які можна виявити за результатами аналізу руху коштів на рахунках	суттєві надходження з боку невідомих раніше фірм; падіння обороту, зниження залишків на рахунках; суттєві виплати на користь інших банків, судових органів; зняття великих обсягів готівки для необґрунтованих цілей
Інші критерії	ознаки потенційних проблем у галузі діяльності клієнта, його основних клієнтів та постачальників; незадовільна динаміка заборгованості компаній, пов'язаних із клієнтом; взаємодія клієнта із великою кількістю банків; погіршення репутації та надійності контрагентів клієнта; висунення клієнтом, або проти клієнта будь-якого юридичного позову

Джерело: складено автором на основі [19]

Вищезазначені індикатори ризику варто аналізувати і ТОВ «Сігнет-Центр» по відношенню до своїх дебіторів, яким підприємство надає комерційний кредит. Адже одним з напрямів управління кредитоспроможністю підприємства є діяльність, пов'язана із інкасацією дебіторської заборгованості. Саме невчасне погашення заборгованості покупців є розповсюдженою проблемою фінансового менеджменту на підприємствах, що призводить до дефіциту ресурсів та уповільнення оплати заборгованості кредиторам.

Типовими причинами, по яких покупці не сплачують є такі:

- фінансова політика покупця передбачає тривалі затримки платежів (потрібно завершувати ділові відносини з такими клієнтами);
- клієнт не задоволений отриманою продукцією і планує її повертати (у історії існування ТОВ «Сігнет-Центр» таких випадків не було);
- клієнт є неплатоспроможним або банкрутом (управління, на нашу думку, полягає у недопущенні перетворення дебіторської заборгованості у безнадійний борг, тобто акцент на оперативне управління дебіторською заборгованістю).

Частка дебіторської заборгованості у активах досліджуваного підприємства є значною, що свідчить і про напрацьовану клієнтську базу покупців, з якими працює підприємство з відстрочкою платежу і грамотне управління дебіторською заборгованістю, якісно складені договори по співпраці, які максимально сприяють недопущенню простроченої та безнадійної дебіторської заборгованості, зокрема і через штрафні санкції за порушення розрахунково-платіжної дисципліни.

Проте, і надалі, ТОВ «Сігнет-Центр» має працювати над зменшенням заборгованості покупців, адже дебіторська заборгованість – це заморожені у розрахунках кошти.

Вагомим резервом зменшення дебіторської заборгованості є детальний аналіз всіх дебіторів і виявлення причин простроченої заборгованості.

Вирішення проблем збору дебіторської заборгованості можна проводити шляхом:

- встановлення системи мотиваційних знижок за дострокове погашення заборгованості;
- аналізу і систематизації проблемних заборгованостей за всіма клієнтами підприємства, включає потенційних замовників;
- застосування факторингу дебіторської заборгованості (продажу заборгованості спеціалізованим факторинговим компаніям);
- розробки системи юридичних заходів впливу на несумлінних клієнтів;
- ідентифікації клієнтів-банкрутів або близьких до стану банкрутства;
- відмови від обслуговування неблагонадійних клієнтів;
- впровадження системи відповідальності менеджерів зі збуту за проблемні дебіторські заборгованості.

Безперечно, управління кредитоспроможністю підприємства передбачає формування системи цільових параметрів управління фінансовим станом, а саме: управління фінансовою стійкістю, майновим станом, діловою активністю, ліквідністю активів, рентабельністю. Так, ефективно управляючи фінансовою стійкістю, є можливість зменшити рівень боргової залежності підприємства та сформувати менш ризикову структуру капіталу, адже власний капітал може виступати кредитним забезпеченням. Управляючи ліквідністю ТОВ «Сігнет-Центр» прагне до підвищення частки більш ліквідних активів, які в разі необхідності можуть бути трансформовані у готові засоби платежу за позикою. Одним із ключових показників, які характеризують як інвестиційну привабливість, так і кредитоспроможність, є рентабельність. Ефективно управляючи рентабельністю, можна збільшити суму прибутку, що значно підвищує рівень кредитоспроможності підприємства.

Важливими методами в управлінні кредитоспроможністю, на нашу думку, залишаються управління основними засобами, регулювання залишків

на розрахункових та позичкових рахунках підприємства, робота з дебіторами і кредиторами, підвищення конкурентоспроможності продукції, грамотна збутова політика, розробка продуманих бізнес-планів.

Отже, підвищення ефективності управління кредитоспроможністю через систему різнопланових заходів дозволить ТОВ «Сігнет-Центр» покращити в цілому фінансовий стан та результати діяльності, сформувати імідж надійного позичальника, посилити відповідальність керівників за неефективне використання фінансових ресурсів, а контрагентів за порушення платіжної дисципліни та ділової етики.

При наданні позики кредитор завжди оцінює власні фінансові ризики, пов'язані із можливістю неповернення кредиту. Основні ризики пов'язані із недостатністю доходів, прибутку для погашення боргу або із збитковою діяльністю. Тому прибуток і рівень рентабельності, на нашу думку, все таки є ключовими показниками, за якими можна оцінити ризики кредитора.

Підвищення рівня прибутку – складне завдання, яке переважно залежить від налагодження операційної діяльності та можливості одержання доходу від реалізації продукції. На ТОВ «Сігнет-Центр» справді дохід формується суто від реалізації продукції.

Іншим важливим напрямом досягнення більшого прибутку є оптимізація витрат. На ТОВ «Сігнет-Центр», на нашу думку, це можна зробити шляхом зменшення витрат на утримання запасів через оптимізацію їх обсягу, ефективного нормування, адже їх частка у оборотних активах висока, що веде до збільшення витрат на їх утримання, та зменшення рівня ліквідності, адже це неліквідна складова майна.

Тому в контексті пропозиції щодо необхідності врахування більше якісних критеріїв оцінки кредитоспроможності та зосередженні уваги на справді значимих кількісних показниках, з яких прибуток – ключовий, проведемо прогнозування даного показника на наступні періоди, щоб зрозуміти чи зможе підприємство у найближчі роки розраховувати на одержання кредиту чи варто шукати альтернативні джерела фінансування.

В Україні найпоширенішим джерелом фінансування підприємництва є власні ресурси підприємців у поєднанні з кредитними. В умовах війни, коли міжнародні партнери нашої країни спрямовують на підтримку бізнесу фінансову та технічну допомогу, популярності набули також грантові ресурси [20]. Тому важливим завданням в умовах війни є пошук та використання грантового механізму для сприяння розвитку ТОВ «Сігнет-Центр».

З початком повномасштабного вторгнення доступ аграріїв до фінансування значно ускладнився, а для прифронтових регіонів зараз його взагалі немає. Водночас кредитні кошти дуже дорогі, й не всі сільгосппідприємства можуть дозволити отримати фінансування і повернути кредит. Тому для агробізнесу перспективним варіантом є отримання гранту.

Грантовий механізм суб'єктів підприємницької діяльності – це сукупність методів, інструментів і важелів впливу на формування й використання грантових ресурсів у їх господарській діяльності з метою забезпечення власного функціонування і розвитку.

У світовій практиці популярним способом залучення фінансових ресурсів з метою інвестування в створення та розвиток підприємств є використання грантових ресурсів. Аналіз даних показує, що впродовж 1991-2023 рр. спостерігається динаміка до зростання власного капіталу суб'єктів підприємництва в Україні. Разом із тим, збільшуються і обсяги грантових ресурсів від міжнародних, національних та регіональних програм та фондів. Спостерігалися два особливі стрибки: у 2014 році, коли Україна взяла євроінтеграційний вектор розвитку, а також у 2022 році, коли російська федерація розпочала повномасштабне вторгнення на територію України. Зростання темпів грантового фінансування від міжнародних партнерів зумовлено тим, що вони прагнуть підтримати Україну задля утримання економіки. А тому кількість грантових коштів для зміцнення бізнесу зростає.

Пошук ефективних форм і методів грантового фінансування мікро-, малого та середнього бізнесу визначає необхідність розроблення сучасного

механізму грантового забезпечення, який охоплюватиме комплекс методів, інструментів та важелів регулювання відносин підприємств реального сектору економіки на ринку грантових інструментів.

Хоча актуальними є теоретичні та практичні аспекти фінансового забезпечення (їм присвячена достатня кількість публікацій), важливими залишаються ще проблеми створення дієвого механізму грантового забезпечення розвитку підприємств реального сектору економіки.

Концептуальний підхід до механізму грантового забезпечення підприємств наведено в табл. 2.18.

Таблиця 2.18

Складники механізму грантового забезпечення

Елементи	Зміст елементів
Мета	Досягнення максимального економічного, соціального та екологічного ефекту
Функції	Загальні та специфічні
Принципи	Безповоротність, безоплатність, безвідкличність, цільова орієнтованість, результативність, обґрунтованість, прозорість
Інтереси	Представників влади, громадськості, бізнесу
Фінансові методи та інструменти	Планування та прогнозування, оптимізація структури капіталу, самофінансування, державне фінансування, інші форми акумуляції грантових ресурсів
Важелі	Розмір власного внеску, планові та плановані показники, розмір гранту, умови отримання та використання, репутація заявника
Забезпечуючі складники	Нормативно-правовий, інформаційний, методичний, організаційний, ресурсний

Під механізмом грантового забезпечення підприємств будемо розуміти сукупність форм і методів організації фінансових відносин, інструментів та важелів, узгоджена взаємодія яких забезпечує вплив на розвиток грантоотримувачів із метою створення вартості в довгостроковому періоді. Механізм грантового забезпечення підприємств виконує визначені загальні й специфічні функції, враховує інтереси ключових зацікавлених осіб, охоплює

принципи, фінансові інструменти та важелі, методи, управлінські впливи, що є елементами цього механізму (табл. 2.18).

Вплив грантового механізму на різні аспекти виробничої сфери суб'єктів підприємницької діяльності має кількісний і якісний вираз. Кількісний проявляється в обсягах коштів, сформованих із різних грантових фондів на вирішення завдань бізнесу. Якісна визначеність фінансового впливу виявляється саме в характері розподілу і руху фінансових ресурсів.

На наш погляд, ефективне використання грантової підтримки представниками мікро-, малого та середнього бізнесу можливе за умови дотримання ними послідовності виконання певних видів робіт, які формують грантовий механізм.

Деякі гранти, можливі для ТОВ «Сігнет-Центр» наведено у табл. 2.19.

Таблиця 2.19

Гранти для сільськогосподарських підприємств

Назва	Характеристика
1	2
Грант для підприємств-експортерів зерна	Від 10 до 100 млн грн співфінансування Хто може взяти участь: підприємства, які мають експортоорієнтовані стратегії розвитку та є постійними експортерами зерна. Умови: підприємства можуть отримати співфінансування, щоб досягти таких результатів: • Збільшити обсяги закупівлі та переробки сировини, зокрема налагоджуючи довгострокове партнерство з мікро, малими та середніми агровиробниками; • Запровадити нові технології та практики переробки продукції зернових, щоб збільшити продуктивність щонайменше на 25%; • Розробити довгострокову експортну стратегію та збільшити обсяги продажів на 20% через 5 нових експортних каналів та ринків збуту готової продукції переробки; • Збільшити обсяги продажів на закордонних ринках.
Повернення коштів за купівлю вітчизняної техніки	Аграрії можуть отримати 25% компенсації вартості придбаної сільгосптехніки 44 українських виробників. Хто може взяти участь: програмою зможуть скористатись близько 4 тис. аграріїв. Умови: щоб отримати 25% компенсації вартості придбаної техніки чи обладнання, агровиробник має обрати постачальника з переліку на сайті Мінекономіки, придбати необхідну техніку та подати до уповноваженого банку заявку та підтвердні документи.
Державні програми в ДАР	Аграрії зможуть подати заявки на отримання допомоги від держави через Державний аграрний реєстр. Зокрема, бюджетні кошти надаватимуться за такими напрямками та у такому розмірі: бюджетна субсидія на 1 га аграріям, які обробляють до 120 га земель

	сільськогосподарського призначення. Розмір збільшено з 3,1 тис. грн до 4 тис. грн на 1 га; окрема бюджетна субсидія на 1 га для аграріїв з деокупованих територій та тих територій, на яких завершені бойові дії. Розмір підтримки - 8 тис. грн на 1 га; спеціальна бюджетна дотація для утримання великої рогатої худоби (корів) усіх напрямів продуктивності. Фермери, що утримують від 3 до 100 корів, зможуть отримати 7 тис. грн на одну голову
--	--

Продовження табл. 2.19

1	2
Грант агро №1 від USAID АГРО на модернізацію меліоративної інфраструктури	Програма USAID АГРО надасть до 18,350 млн грн співфінансування для модернізації меліоративної інфраструктури організації водокористувачів. Це сприятиме українським організаціям водокористувачів у впровадженні водо- та енергозберігаючого обладнання, технологій і автоматизації зрошення, осушення, а також поширенню передового міжнародного досвіду в управлінні меліоративною інфраструктурою. Діяльність за цим проєктом співфінансування передбачає розробку та реалізацію проєкту для організації водокористувачів на територіях України, де наразі не ведуться бойові дії, та де є потреба у відновленні або модернізації меліоративної інфраструктури, відновлення площ поливу або осушення в межах території обслуговування ОВК.
Грант агро №5 від DAFARM на автоматизацію	DAFARM пропонує грантові можливості Спеціально для Аграрного бізнесу розташованого в Україні та орієнтованого на рослинництво.

Джерело: сформовано автором

ТОВ «Сігнет-Центр» потребує для покращення виробництва агродрони. В зв'язку з закредитованістю підприємства у кредиті було відмовлено, хоча сам інвестиційний проєкт є прибутковим. Далі основні характеристики заявки гранту на 24 млн. грн. для придбання агродронів.

Впровадження дронів у виробничий процес ТОВ «Сігнет-Центр» значно сприятиме розвитку компанії. Ці агродрони зможуть замінити причіпну і самохідну техніку для обприскування, забезпечуючи внесення засобів захисту рослин та рідких добрив. Основні завдання дронів у ТОВ «Сігнет-Центр» включають:

- високопродуктивну обробку полів засобами захисту рослин;
- десикацію сільськогосподарських культур;
- внесення добрив під різні культури;
- моніторинг посівів під час вегетації;

- точкову обробку ділянок для боротьби з гризунами;
- створення точних та детальних карт посівів і територій господарств.

Удосконалення виробничого процесу за допомогою агродронів дозволить значно підвищити продуктивність праці через заміну застарілого технічного обладнання та впровадження новітніх технологій, що сприятиме підвищенню економічності. Агродрони здійснюють моніторинг полів, виконують аерофотозйомку, створюють 3D-карти, вносять добрива і хімікати, здійснюють посів насіння та контролюють стан посівів. Використання дронів забезпечує підприємству надійну аналітику стану полів та знижує собівартість виробництва рослинницьких культур.

Соціальний ефект від впровадження цієї стратегії включає скорочення викидів вуглецю, економію води та збереження робочих місць в умовах воєнного стану. Екологічний ефект полягає в уникненні ущільнення ґрунтів, проведенні аудиту та інвентаризації земель. Агродрони-обприскувачі потрібні ТОВ «Сігнет-Центр» як ресурсоощадний інструмент, що безальтернативний.

Основні показники інвестиційного проекту наведені в Додатку Г.

Розрахунки проведено на основі даних за 2023 рік. ТОВ «Сігнет-Центр» запропонувало використовувати агродрони для десикації посівів сояшника, придбавши 10 дронів за ціною 1 500 тис. грн та додаткові комплектуючі за 3 000 тис. грн. Проведення передзбирального підсушування дозволяє запобігти втратам від осипання кошиків, зупинити розвиток хвороб і зберегти високі показники якості зібраного насіння. Ефективність десикації сояшника підтверджується економічними показниками.

За умови правильного проведення десикації, зменшення вологості зерна та зниження засміченості, можна зберегти до 10-15% врожаю під час збору, що для ТОВ «Сігнет-Центр» складає близько 6-8 центнерів з гектара. Це могло б збільшити виручку в 2024 році на 25 545 тис. грн (10% від 255 449 тис. грн). Зібраний після десикації сояшник має вологість 7-9%, тому не потребує додаткового сушіння, що дозволяє уникнути додаткових витрат на

зберігання та транспортування. В умовах енергетичної кризи, в якій опинилося ТОВ «Сігнет-Центр» через війну, зменшення вологості культури під час збору дозволяє також заощадити електроенергію і газ, сприяючи стабільності енергетичної системи.

Оцінка економічної ефективності проекту ТОВ «Сігнет-Центр» наведена в таблиці 2.20.

Таблиця 2.20

Оцінка економічної ефективності проекту ТОВ «Сігнет-Центр»

Показник	Результат
Сума інвестицій по запропонованому проекту, всього тис. грн.	24000
Сума дискontованого грошового потоку, всього тис. грн.	44367,7
Чиста теперішня вартість проекту – Net Present Value (NPV), тис. грн.	27050,7
Термін окупності проекту – Payback Period (PBP), років	1,12
Внутрішня норма рентабельності – Internal Rate of Return (IRR), %	82,6
Коефіцієнт вигід/витрат – Benefit/Cost Ratio (BCR), од.	2,56
Індекс прибутковості – Profitability Index (PI), од	1,3

Джерело: власні дослідження

Проект використання агродронів у ТОВ «Сігнет-Центр» демонструє високу економічну ефективність за всіма ключовими показниками:

- Сума інвестицій в 24 000 тис. грн є відносно невеликою порівняно з отриманими вигодами.
- Сума дискontованого грошового потоку у 44 367,7 тис. грн свідчить про значні прибутки від проекту.
- NPV у 27 050,7 тис. грн підтверджує вигідність проекту.
- Термін окупності в 1,12 року вказує на швидке повернення вкладених коштів.
- IRR у 82,6% значно перевищує середню ринкову вартість капіталу, що робить проект дуже привабливим для інвесторів.
- BCR у 2,56 свідчить про високу ефективність використання інвестицій.

- РІ у 1,3 показує, що проект є прибутковим і забезпечує значне зростання доходів.

Загалом, проект використання агродронів для ТОВ «Сігнет-Центр» є високоприбутковим та економічно доцільним, забезпечуючи значні фінансові вигоди та швидку окупність вкладених коштів. Навіть, якщо грант буде отримано частково на умовах співфінансування – це буде прибутковим досягненням ТОВ «Сігнет-Центр».

Проаналізувавши вищевикладений матеріал, стверджуємо, що в основі грантового механізму забезпечення суб'єктів підприємницької діяльності знаходиться системне поєднання певних інструментів, методів, важелів та забезпечуючих складників, створюваних на базі принципів забезпечення грантового фінансування, що об'єктивно існують як економічні закономірності, а також виробляються суб'єктами грантових відносин для досягнення і захисту інтересів останніх. Підсумовано, що ефективне використання грантової підтримки суб'єктами підприємницької діяльності можливе за умови дотримання ними послідовності виконання певних видів діяльності на трьох стадіях: початковій, проміжній та завершальній. Вони й формують грантовий механізм.

Грантові ресурси в сільському господарстві є важливим інструментом для розвитку агросфери та втілення бізнес-планів підприємств бізнесу. Якщо ТОВ «Сігнет-Центр» матиме декілька перспективних проектів, бажання працювати й досягати поставлених цілей, то матиме багато шансів отримати грант.

Запропонований проект використання агродронів для ТОВ «Сігнет-Центр» є високоприбутковим та економічно доцільним, забезпечуючи значні фінансові вигоди та швидку окупність вкладених коштів. Навіть, якщо грант буде отримано частково на умовах співфінансування – це буде прибутковим досягненням ТОВ «Сігнет-Центр».

Висновки до розділу 2

В результаті проведення аналітичної оцінки стану та напрямів удосконалення механізму кредитування господарської діяльності ТОВ «Сігнет-Центр» можна зробити наступні висновки.

1. ТОВ «Сігнет-Центр» створене в 2012 році. Станом на 31 грудня 2023 року компанія: обробляє землю площею 28,4 тисяч гектарів; володіє зерновим елеватором загальною ємністю 60 тисяч тон зернових, який розташований с. Андрушки; володіє елеватором у с. Козятин загальною ємністю 36 тисяч тон зернових; володіє цукровим заводом, який розташований с. Андрушки.

У 2023 році ТОВ «Сігнет-Центр» не зменшувала свої посівні площі, але суттєво змінилася комбінація ярих культур: цукрові буряки не сіяли, оскільки керівництво вирішило не запускати цукровий завод цього року через ризик ракетних атак; зменшилася частка площ під кукурудзою на користь соняшнику. Посівну кампанію 2024 року ТОВ «Сігнет-Центр» завершила 16 травня. Цьогоріч 16,2 тис. га було виділено під кукурудзу, 4,9 тис. га засіяно соєю, 2,2 тис. га – озимою пшеницею і 1,0 тис. га – соняшником. Окрім цього, площу посіву цукрового буряка було збільшено порівняно з минулими роками: засіяли понад 4,4 тис. га цієї культури.

2. Аналіз основних економічних показників господарської діяльності ТОВ «Сігнет-Центр» за 2021-2023 роки свідчить про суттєві зміни в фінансовому стані компанії. За цей період чистий дохід збільшився на 180294 тис. грн, що становить приріст на 14,52%. Це свідчить про зростання обсягів реалізації продукції компанії. Валовий прибуток зріс на значні 258004 тис. грн, що фактично подвоїло його рівень (зростання в 1,9 рази), що свідчить про покращення ефективності виробництва та збільшення прибутковості основної діяльності. Однак, операційний прибуток знизився на 40381 тис. грн, або на 87,02%, що може вказувати на збільшення операційних витрат або вплив інших негативних факторів. Чистий прибуток зменшився на 146629

тис. грн, що становить зниження в 1,2 рази, підкреслюючи значні фінансові труднощі, з якими зіткнулася компанія в 2023 році. Це зниження може бути наслідком збільшення витрат або інших фінансових викликів, які необхідно вирішувати для відновлення стійкого фінансового стану.

3. В межах дослідження було проведено комплексну оцінку кредитоспроможності ТОВ «Сігнет-Центр», за результатами якої кількісні показники, отримані внаслідок побудови інтегральної моделі, входять до діапазону значень, що відповідають п'ятому класу позичальника. Розрахунок загального показника підтвердив низький рівень кредитоспроможності ТОВ «Сігнет-Центр». Щодо ймовірності виникнення дефолту, то вона є максимальною.

4. Підприємство має максимально дозволений відсоток кредитів, більше кредитів на даний момент воно отримати не може, так як має високий ризик неплатежу та високий показник ймовірності дефолту. Досить високий рівень можливості виникнення дефолту на ТОВ «Сігнет-Центр» підкріплює отримані результати щодо низького рівня кредитоспроможності ТОВ «Сігнет-Центр». Це дає негативні прогнози щодо кредитного рейтингу підприємства в майбутньому.

5. З початком повномасштабного вторгнення доступ аграріїв до фінансування значно ускладнився, а для прифронтових регіонів зараз його взагалі немає. Водночас кредитні кошти дуже дорогі, й не всі сільгосппідприємства можуть дозволити отримати фінансування і повернути кредит. Тому для агробізнесу перспективним варіантом є отримання гранту.

Запропонований проект використання агродронів для ТОВ «Сігнет-Центр» є високоприбутковим та економічно доцільним, забезпечуючи значні фінансові вигоди та швидко окупність вкладених коштів. Навіть, якщо грант буде отримано частково на умовах співфінансування – це буде прибутковим досягненням ТОВ «Сігнет-Центр».

ВИСНОВКИ

В результаті дослідження теоретичних та практичних основ механізму кредитування господарської діяльності підприємства було зроблено висновки наступного характеру.

1. Дослідження кредитних відносин неможливе без уточнення поняття кредиту у широкому сенсі цього слова. Тому дослідження кредиту в умовах ринкової економіки варто розглядати передусім у контексті теорії позикового фонду. Кредит є основною формою руху позикових коштів, які надаються з дотриманням принципів кредитування, таких як повернення, строковість, цільове призначення та платність. Важливим аспектом у кругообігу виробництва є забезпечення позичальником повернення суми отриманого кредиту разом із відсотками за його використання. Для цього позичальник повинен вивільнити певну суму коштів з обігу, щоб виконати умови кредитного договору і дотримати принципи банківського кредитування. Без отримання доходу у вигляді відсотків кредитор не зацікавлений у наданні кредиту. Страхові компанії, поручителі та гаранті, які виступають третьою стороною, можуть повернути кредит банку, якщо позичальник тимчасово неплатоспроможний і не може виконати умови кредитного договору. Порушення позичальником принципів банківського кредитування, зокрема несвоєчасне повернення запозичених коштів, призводить до втрати кредитом економічного змісту.

2. Проведені дослідження кредитних відносин показують, що розвиток кредиту призводить до значних змін в організації та функціонуванні суб'єктів господарювання. З точки зору економічної теорії, будь-яке економічно необґрунтоване втручання держави в роботу ринкового механізму, надання певних преференцій окремим учасникам ринку та створення штучних обмежень для інших спотворюють дію ринкових законів і знижують ефективність економіки. В сучасних умовах господарювання налагодження кредитних відносин між банками та позичальниками можливе

лише за умови теоретичного обґрунтування сутності кредиту та його ролі у відтворювальному процесі.

3. Механізм фінансово-кредитного забезпечення розвитку підприємств охоплює форми і методи організації фінансових відносин, інструменти та важелі, узгоджена взаємодія яких забезпечує вплив на розвиток підприємств із метою створення вартості в довгостроковому періоді. Узагальнення наукових підходів дало змогу визначити принципи побудови фінансово-кредитного механізму розвитку підприємств, його мету, функції та основні елементи: фінансові методи, важелі, фінансові інструменти та системи забезпечення (нормативно-правове, інформаційно-аналітичне, організаційне, ресурсне).

4. Нормативно-правова база України в сфері кредитування підприємств включає низку важливих законодавчих актів, що регулюють порядок отримання, використання та повернення кредитів. Відносини банку з позичальником регулюються законодавством України, нормативно-правовими актами Національного банку України та угодами (договорами) між клієнтом та банком.

5. ТОВ «Сігнет-Центр» - це агрокомпанія, яка обробляє землю площею 28,4 тисяч гектарів; володіє зерновим елеватором загальною ємністю 60 тисяч тон зернових, який розташований с. Андрушки; володіє елеватором у с. Козятин загальною ємністю 36 тисяч тон зернових; володіє цукровим заводом, який розташований с. Андрушки. У 2023 році ТОВ «Сігнет-Центр» не зменшувала свої посівні площі, але суттєво змінилася комбінація ярих культур: цукрові буряки не сіяли, оскільки керівництво вирішило не запускати цукровий завод цього року через ризик ракетних атак; зменшилася частка площ під кукурудзою на користь соняшнику. Посівну кампанію 2024 року ТОВ «Сігнет-Центр» завершила 16 травня. Цьогоріч 16,2 тис. га було виділено під кукурудзу, 4,9 тис. га засіяно соєю, 2,2 тис. га – озимою пшеницею і 1,0 тис. га – соняшником. Окрім цього, площу посіву цукрового

буряка було збільшено порівняно з минулими роками: засіяли понад 4,4 тис. га цією культурою.

6. Аналіз основних економічних показників господарської діяльності ТОВ «Сігнет-Центр» за 2021-2023 роки свідчить про суттєві зміни в фінансовому стані компанії. За цей період чистий дохід збільшився на 180294 тис. грн, що становить приріст на 14,52%. Це свідчить про зростання обсягів реалізації продукції компанії. Валовий прибуток зріс на значні 258004 тис. грн, що фактично подвоїло його рівень (зростання в 1,9 рази), що свідчить про покращення ефективності виробництва та збільшення прибутковості основної діяльності. Однак, операційний прибуток знизився на 40381 тис. грн, або на 87,02%, що може вказувати на збільшення операційних витрат або вплив інших негативних факторів. Чистий прибуток зменшився на 146629 тис. грн, що становить зниження в 1,2 рази, підкреслюючи значні фінансові труднощі, з якими зіткнулася компанія в 2023 році. Це зниження може бути наслідком збільшення витрат або інших фінансових викликів, які необхідно вирішувати для відновлення стійкого фінансового стану.

7. В межах дослідження було проведено комплексну оцінку кредитоспроможності ТОВ «Сігнет-Центр», за результатами якої кількісні показники, отримані внаслідок побудови інтегральної моделі, входять до діапазону значень, що відповідають п'ятому класу позичальника. Розрахунок загального показника підтвердив низький рівень кредитоспроможності ТОВ «Сігнет-Центр». Щодо ймовірності виникнення дефолту, то вона є максимальною.

8. Підприємство має максимально дозволений відсоток кредитів, більше кредитів на даний момент воно отримати не може, так як має високий ризик неплатежу та високий показник ймовірності дефолту. Досить високий рівень можливості виникнення дефолту на ТОВ «Сігнет-Центр» підкріплює отримані результати щодо низького рівня кредитоспроможності ТОВ «Сігнет-Центр». Це дає негативні прогнози щодо кредитного рейтингу підприємства в майбутньому.

9. В Україні найпоширенішим джерелом фінансування підприємництва є власні ресурси підприємців у поєднанні з кредитними. В умовах війни, коли міжнародні партнери нашої країни спрямовують на підтримку бізнесу фінансову та технічну допомогу, популярності набули також грантові ресурси. Тому важливим завданням в умовах війни є пошук та використання грантового механізму для сприяння розвитку ТОВ «Сігнет-Центр».

10. Запропонований проект використання агродронів для ТОВ «Сігнет-Центр» є високоприбутковим та економічно доцільним, забезпечуючи значні фінансові вигоди та швидку окупність вкладених коштів. Навіть, якщо грант буде отримано частково на умовах співфінансування – це буде прибутковим досягненням ТОВ «Сігнет-Центр».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Багорка М., Абрамович І., Кравець О. Організація збутової політики в системі маркетингу аграрного підприємства. Підприємництво та інновації. 2024. №30. С. 59-65. URL: <https://doi.org/10.32782/2415-3583/30.9>
2. Бондаренко А.Ф., Моїсеєнко М.А., Гордієнко В.П., Дутченко О.О. Оцінка кредитоспроможності позичальника комерційного банку. Вісник СумДУ. Серія «Економіка», № 4. 2019. С. 93-100. URL: https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/media/attachments/2019/12/20/12_-93-100.pdf
3. Бровко Л. І., Карпова Д. Д. Методологічні аспекти управління кредитоспроможністю підприємств. Ефективна економіка. 2021. №11. http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2021/83.pdf
4. Васильчук І.П. Фінансово-кредитний механізм корпорацій: нове прочитання у світлі сучасної економічної теорії. Бізнес Інформ. 2015. № 7. С. 13–17.
5. Вдовенко Л.О., Воловодівський Р.Р., Євтухівський М.С. Формування ефективного механізму кредитування малого та середнього бізнесу в Україні. Інфраструктура ринку. 2018. Випуск 20. С. 221-225. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/20_2018_ukr/38.pdf
6. Вовчак О., Меда Н. Модернізація підходів до оцінки кредитоспроможності позичальників банків. Вісник Національного банку України. 2013. № 12. С. 11–15.
7. Галелюка М. Напрямки розвитку малого та середнього бізнесу. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/marija-haleljuka/naprjamki-rozvitku-maloho-taserednoho-biznesu-2453039.html>.
8. Галіцейська Ю.М. Проблеми банківського кредитування малого і середнього підприємництва. Молодий вчений. 2016. № 12.1(40). С.689–693.
9. Гладких Д.М. Пріоритети активізації банківського кредитування в Україні. Національний інститут стратегічних досліджень. 2020. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-08/bankivske-kredytuvannya-1_0.pdf.
10. Господарський кодекс від 16.01.2003 р. № 436-IV, зі змінами та

доповненнями. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

11. Грищук Н. В. Особливості сучасного кредитування представників малого та середнього бізнесу. Ефективна економіка. № 1. 2022. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2022/88.pdf DOI: 10.32702/2307-2105-2022.1.86

12. Демченко О.В. Механізм кредитування сільськогосподарських підприємств. С. 143-148. URL: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/6.2/143.pdf>

13. Дехтяр Н.А., Бондаренко А.Ф., Моїсеєнко М.А. Сучасні методологічні аспекти визначення кредитоспроможності підприємств. Економіка і суспільство. Випуск № 19. 2018. С. 367-373. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/56.pdf

14. Джеджула В. В. Сучасні методичні підходи до оцінювання кредитоспроможності підприємства. Мукачівський державний університет. Економіка і суспільство. 2016. № 7. С. 290 – 293

15. Зеліско І.М. Фінансове забезпечення діяльності інтегрованих аграрних формувань: монографія. Київ: ЦП «Компринт», 2013. 433 с.

16. Ільчук В.П., Шпомер Т.О. Фінансове забезпечення сталого розвитку підприємств реального сектору економіки. Проблеми економіки. 2018. №2(36). С. 310–316.

17. Іщенко Н.М., Олійник О.М. Кредитоспроможність сільськогосподарських підприємств: аналіз факторів, що формують резерви її зростання. Інфраструктура ринку. Випуск 15. 2018. С. 89-95.

18. Карпова Т. Фінансове забезпечення підприємств у контексті механізму їх ефективного функціонування. Економічний аналіз. 2020. Т. 30. №4. С. 132–139.

19. Кисіль С. С. Механізм банківського кредитування інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств. Ефективна економіка. 2019. №2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6907>. DOI: 10.32702/2307-2105-2019.2.150

20. Кобеля-Звір М. Я. Гранти для переробної галузі як інструмент її розвитку в умовах війни та повоєнний час. Підприємництво та інновації. №28. С. 47-51.

21. Кобеля-Звір М. Я., Вовчак О. Д. Механізм організації процесу грантового фінансування суб'єктів підприємницької діяльності. https://www.researchgate.net/publication/376870207_MECHANIZM_ORGANIZACII_PROCESU_GRANTOVOGO_FINANSUVANNA_SUB'EKTIV_PIDPRIEMNICKOI_DIALNOSTI

22. Ковальов С. М. Грантове фінансування інвестицій у сільське господарство України. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u349/zbirnik_tez_iae.pdf#page=223

23. Ковтуненко К. В., Лібенко Ю. С. Особливості використання строкових операцій в аграрному секторі України в контексті зниження впливу валютних ризиків. Ефективна економіка. 2021. №1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2021/3.pdf

24. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.84 №8073-X, зі змінами та доповненнями. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80_731-10

25. Колісніченко П.Т. Стан і тенденції розвитку малого та середнього підприємництва в Україні. Економіка і суспільство. 2017. № 11. С. 77–85.

26. Конституція України (основний закон). 254к/96-ВР від 01.01.2020 р. Прийнята Верховною Радою України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

27. Крамаренко І. С., Козаченко Л. А. Методика оцінки кредитоспроможності позичальника: практичний аспект. Економіка України / Economy of Ukraine. 2018. №5 (678). С. 49-60. URL: http://economyukr.org.ua/docs/EU_18_05_049_uk.pdf

28. Кредити на розвиток бізнесу в банках України. Офіційний сайт Bankchart. Рейтинги банківських послуг. URL: <http://www.bankchart.com.ua>.

29. Кривоконь О.С., Буряк І.М. Організаційні аспекти аналізу

кредитоспроможності підприємств-позичальників. Ефективна економіка. 2012. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1223>.

30. Криховецька З.М., Калимун Н.М. Розвиток банківського кредитування малого бізнесу в Івано-франківській області. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. Випуск 21. С. 596–603.

31. Ксьондз С. М. Проблеми формування фінансових ресурсів підприємств. Економіка і суспільство. Вип. 10. 2017. С. 611-615.

32. Малий бізнес в Україні налаштований на позитивні зміни. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2431820-malij-biznes-v-ukraini-nalastovaniy-na-positivni-zmini-doslidzenna.html>.

33. Малій О.Г. Аналіз сучасної системи кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств в Україні. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка: Економічні науки. 2018 Вип. 191 С. 285-297.

34. Малій О.Г. Використання багатофакторного дискримінантного аналізу в процесі оцінювання кредитоспроможності. Вісник ХНТУСГ: Економічні науки. Харків: «Міськдрук», ХНТУСГ, 2017. Вип. 185. С. 259-268.

35. Малій О.Г. Кредит як джерело фінансування агробізнесу. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка: Економічні науки. 2016. Вип. 172. С. 132-141.

36. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013р. № 73. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>

37. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Консолідована фінансова звітність». Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 27.06.2013р. № 628. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1>

38. Оксенюк К.І. Фінансове забезпечення розвитку малого

підприємництва в Україні. Молодий вчений. 2017. № 7 (47). С. 440-443.

39. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2756-1, зі змінами та доповненнями . URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

40. Поддєрьогін А.М. Фінансовий механізм забезпечення стійкого розвитку господарюючого суб'єкта. Часопис економічних реформ. 2011. №4. С. 74–78.

41. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: Постанова від 30 червня 2016 року № 351 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text>

42. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>

43. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 р. № 996, зі змінами та доповненнями. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/996-14>

44. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: закон України від 30.06.1999 р. № 784-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12#Text>

45. Про заставу: закон України від 02. 10.1992 р. № 2654-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2654-12#Text>

46. Про платіжні системи і переказ грошей в Україні: Закон України від 05.04.2001 р. № 2346-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2346-14>

47. Про попередження і протидію легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом: Закон України від 28.11.2002 р. №249–IV зі змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>

48. Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті: Закон України від 23.09.94 р. № 185/94-ВР. URL:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/185/94-%D0%B2%D1%80>

49. Про Сорок рекомендацій Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмивання грошей (FATF): Постанова КМУ та НБУ від

28.08.2002 р. №1124. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1124-2001-%D0%BF#Text>

50. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: закон України від 12.07.2001 р. № 2664-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>

51. Семенча І.Є., Ковальов Н.Д. Управління банківським кредитуванням малого та середнього бізнесу. Ефективна економіка. 2017. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5793>

52. Серeda О. О., Кушал І. М. Механізм фінансово-кредитного забезпечення розвитку підприємств реального сектору економіки. Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка і менеджмент». Випуск 4 (90). 2021. С. 36-42. DOI: <https://doi.org/10.32845/bsnau.2021.4.6>

53. Серeda О.О. Банківське кредитування як джерело розвитку фінансового потенціалу суб'єктів господарювання. Причорноморські економічні студії. 2019. Вип. 48. Ч. 3. С. 113–118.

54. Синяєва Л. В., Радченко Н.Г., Яцух О.О. Механізм кредитування суб'єктів господарювання аграрного сектору в Україні: Монографія. Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2018. 220 с.

55. Томашук І., Томашук І. Теоретико-організаційні аспекти механізму кредитування аграрних підприємств. Економічний дискурс. 2021. №1 (3-4). С. 64–78. URL: <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2021-2-7>

56. Тютюнник С.В. Особливості моделювання кредитоспроможності підприємств сільського, лісового та рибного господарства. Економіка і суспільство. Випуск №3. 2016. 565-570. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/3_ukr/97.pdf

57. Халатур С. М., Бровко Л. І., Моруга Т. О. Методологія оцінки ліквідності та платоспроможності сільськогосподарських підприємств. Економіка та держава. 2017. №12. С. 56-60.

58. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р №435-IV, із змінами і доповненнями. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

59. Шептуха О. М., Лаптева А.Ю. Оцінка кредитоспроможності позичальника за допомогою дискримінантного аналізу. Економіка і фінанси. 2020. Вип.№6. С.25-28. http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2021/83.pdf

60. Щербань О.Д., Коновал А.В. Механізм формування фінансових ресурсів підприємств. Економіка і суспільство. Випуск № 16. 2018. С. 554-559. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/84.pdf

61. Яременко В.Г. Сутність поняття та особливості класифікації фінансових ресурсів підприємств. Науковий вісник ужгородського національного університету.-2018.-№19.-С. 158-162.

62. Яцух О. Оцінка діючого механізму форвардних операцій та його аналітичне забезпечення. Держава та регіони, Серія: Економіка та підприємництво. 2018. №2 (101). С.106-114.

ДОДАТКИ

Таблиця 1

Показники економічної ефективності проекту впровадження дронів

Показник	Період реалізації проекту, рік			
	2025	2026	2027	2028
Сума інвестицій, тис. грн	15000	3000	3000	3000
Чистий дохід від реалізації, тис. грн	25545	26000	27000	28000
Витрати на експлуатацію проекту, тис. грн	8000	8500	9000	9500
Амортизаційні відрахування, тис. грн	2000	2000	2000	2000
Ставка дисконту, %	22	22	22	22
Грошові потоки, тис. грн	19545	16500	17000	17500
Дисконтовані грошові потоки, тис. грн	16020,5	11085,7	9362,0	7899,5
Дисконтовані вигоди, тис. грн	16020,5	11085,7	9362,0	7899,5
Дисконтовані витрати, тис. грн	12295,1	2015,6	1652,1	1354,2